

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ – ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΤΗΣ ΡΟΚ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1970.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΖΕΡΒΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ-ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ

A.M.: 7413

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ Η.ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ 2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ – ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

ΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΤΗΣ ΡΟΚ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1970.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΖΕΡΒΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ-ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ, Α.Μ.7413

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ Η.ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΣΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ»

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ANNA Π. ΒΑΚΑΛΗ, Ε.ΔΙ.Π ΣΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΥΔΟΞΙΑ ΚΩΤΣΑΛΙΔΟΥ, Ε.Ε.ΔΙ.Π ΣΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας μου κ. Τριαντάφυλλο Η. Κωτόπουλο, καθηγητή Δημιουργικής Γραφής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, για την καθοδήγηση και την αμέριστη βοήθειά του σε όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας.

Στο Σταύρο μου, τον άνθρωπό μου

και τα παιδιά μου, Ελεάννα και Παναγιώτη

αλλά και στα άλλα παιδιά μου, τους μαθητές και
τις μαθήτριές μου, που με χαρά συμμετείχαν στις
διδασκτικές δραστηριότητες που σχεδίασα...

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Abstract	8
Εισαγωγή.....	9
Κεφάλαιο 1: Σκοπός και αναγκαιότητα της έρευνας.....	11
Κεφάλαιο 2: Μεθοδολογία.....	13
2.1 Το είδος της έρευνας	13
2.2 Το δείγμα της έρευνας.....	14
2.3 Διαδικασία σχεδιασμού και ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας	15
Κεφάλαιο 3: Μουσική	16
3.1 Γενικά για τη μουσική	16
3.2 Η παιδαγωγική αξία της μουσικής	18
3.3 Τρόποι παιδαγωγικής αξιοποίησης της μουσικής	20
Κεφάλαιο 4: Δημιουργική γραφή.....	22
Κεφάλαιο 5: The Pink Floyd.....	33
Κεφάλαιο 6: Η διδακτική παρέμβαση.....	53
Κεφάλαιο 7: Τα αποτελέσματα της διδακτικής παρέμβασης.....	69
Συμπεράσματα.....	73
Βιβλιογραφία	75
Παραρτήματα	80
Παράρτημα 1: Αρχικό φύλλο αξιολόγησης.....	80
Παράρτημα 2: Το κόμικς	82
Παράρτημα 3: Το τελικό φύλλο αξιολόγησης.....	92

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί σε θεωρητικό και σε εμπειρικό επίπεδο η σχέση που υπάρχει μεταξύ της μουσικής και της Δημιουργικής Γραφής.

Όσον αφορά στη δομή της εργασίας διακρίνεται σε τρία επιμέρους μέρη: στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας που πραγματοποιήθηκε, ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα. Ειδικότερα, η έρευνα είναι εμπειρική- αναλυτική και εφαρμόζεται ως τεχνική η έτερο-παρατήρηση. Το δείγμα της έρευνας είναι μαθητές/-τριες της Β' τάξης του Επαγγελματικού Λυκείου, οι οποίοι/-ες συμμετέχουν σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα, έχοντας ως αφόρμηση επιλεγόμενα μουσικά κομμάτια από το album των Pink Floyd «The wall».

Εν συνεχεία, στο δεύτερο μέρος πραγματοποιείται μια σύντομη βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με τις κεντρικές έννοιες της εργασίας και ειδικότερα τη μουσική και τη Δημιουργική Γραφή. Επίσης, γίνεται αναλυτική παρουσίαση του επιλεγόμενου δίσκου των Pink Floyd και τέλος παρουσιάζεται το σύνολο των δραστηριοτήτων που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια της διδακτικής παρέμβασης.

Τέλος, στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της διδακτικής παρέμβασης, ενώ επίσης απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί κατά τη διαδικασία σχεδιασμού της έρευνας.

Τα βασικά συμπεράσματα που εξάγονται από την έρευνα είναι ότι η Δημιουργική Γραφή βοηθά την πλειονότητα των μαθητών/-τριών να ενισχύσουν τις δεξιότητες γραπτού λόγου τόσο στην ελληνική όσο και στην αγγλική γλώσσα. Επίσης, διαπιστώνεται ότι οι περισσότεροι μαθητές/-τριες δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την σύμπραξη της μουσικής με τη Δημιουργική Γραφή, ενώ τέλος πέρα από τα γνωστικά, αποκομίζουν και παιδαγωγικά οφέλη.

Abstract

The aim of this dissertation is to investigate the relationship between music and creative writing on both a theoretical and empirical level.

As far as the structure is concerned, it is separated into three distinct parts:

The first part of the study focuses on the methodology, the course objective and the research questions. More specifically, this analytical and empirical technique is based on the hetero-observation. The population sample for the survey was made up of B class Vocational High School students who participated in either Greek or English creative writing activities, having them concentrate on selected music tracks from the Pink Floyd Album “The Wall”.

A brief bibliographic review follows concerning the key concepts of the research stressing in particular music and creative writing. Moreover, a detailed presentation of the selected music tracks from the Pink Floyd Album is made and finally, all the activities implemented in terms of teaching intervention are presented.

Lastly, the results of the teaching intervention are included in the third part of the study, whereas the questions that were investigated during the research design process are answered.

The main conclusions drawn by the research indicate that creative writing helps the majority of students strengthen their writing skills; both in the Greek and in the English language. Furthermore, most students express a particular interest in working together through music and creative writing. In addition cognitive and pedagogical benefits are evident.

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να διερευνήσει εμπειρικά τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται η μουσική με τη Δημιουργική Γραφή, στα πλαίσια της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Ειδικότερα, το μουσικό συγκρότημα που χρησιμοποιείται ως αφόρμηση για το σχεδιασμό και την υλοποίηση διδακτικών δραστηριοτήτων είναι οι Pink Floyd και ειδικότερα ο δίσκος τους «The wall».

Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος δίσκος έγκειται στο γεγονός ότι περιλαμβάνει μουσικά κομμάτια με αντιμιλιταριστικό περιεχόμενο, καθώς και κομμάτια που αναφέρονται στην εκπαίδευση και το σχολείο ως θεσμούς. Συνεπώς, δίνει πολλά ερεθίσματα τόσο για συζήτηση όσο και για δημιουργικές δραστηριότητες.

Περαιτέρω, γίνεται κατανοητό ότι δυο είναι οι βασικές έννοιες που συνιστούν τον κορμό της παρούσας εργασίας. Πρόκειται, συγκεκριμένα, για τη μουσική και για τη Δημιουργική Γραφή.

Όσον αφορά, ειδικότερα, τη μουσική, πρόκειται για μια πολυδιάστατη έννοια, η οποία απαντάται και κυριαρχεί στην καθημερινότητα του ανθρώπου, είτε συνειδητά, μέσα από τα ακούσματά , τις μουσικές επιλογές του και την προσωπική ενασχόληση με το τραγούδι, είτε ασυνείδητα, όταν ακούγεται ως υπόστρωμα με χαμηλή ένταση (Βραχνιά, 2015; Τσέτσος, 2006). Επιπρόσθετα, λόγω της εγνωσμένης αξίας της, η μουσική έχει κατοχυρωθεί ως διδακτικό αντικείμενο και στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης (προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια), προκειμένου οι μαθητές/-τριες να κατανοήσουν την αξία της, αλλά και να μπορούν να εκφράζονται μέσα από αυτή, είτε παράγοντας δικά τους κομμάτια, είτε αναπτύσσοντας συναισθήματα μέσα από την ακρόαση ενός μουσικού κομματιού (ier.edu.gr, 2021).

Περνώντας, από την άλλη πλευρά, στη Δημιουργική Γραφή, πρόκειται για μια σύγχρονη, βιωματική εκπαιδευτική μέθοδο που μυεί τους μαθητές και τις μαθήτριες μέσα από παιγνιώδη διαδικασία στα μυστικά του γραπτού, του προφορικού αλλά και του πολυτροπικού λόγου. Επίσης, η Δημιουργική Γραφή είναι μια εκπαιδευτική μέθοδος που συνίσταται για την ψυχική εκτόνωση, την ανάπτυξη της αυτό- εκτίμησης και της αυτογνωσίας του μαθητή/-τριας (Κωτόπουλος, 2012). Για αυτό το λόγο, στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών στην Ελλάδα η Δημιουργική Γραφή εισάγεται δυναμικά, όχι μόνο στο μάθημα της Λογοτεχνίας αλλά και σε αυτά της Γλώσσας, της Ιστορίας, των Αρχαίων Ελληνικών και σε ορισμένες δραστηριότητες μαθημάτων της Θετικής Κατεύθυνσης. Άλλωστε, έχει παιδαγωγικές

λειτουργίες, όπως είναι η ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών, η παρακίνησή τους ώστε να εκφραστούν στο γραπτό και στον προφορικό λόγο, καθώς και η αποκόμιση γνωστικών ωφελειών (Παπαμαργαρίτη, 2015).

Όσον αφορά, τέλος, στη σχέση μεταξύ της Δημιουργικής Γραφής και της μουσικής, στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία δεν υπάρχουν αρκετές καταγεγραμμένες προσπάθειες για σύνδεση των δυο αυτών αντικειμένων, ενώ όσες υπάρχουν, είναι παλαιότερες και όχι σύγχρονες. Παρατηρείται, ως εκ τούτου, ένα ερευνητικό κενό στον τομέα αυτό.

Κεφάλαιο 1: Σκοπός και αναγκαιότητα της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί η σχέση που υπάρχει μεταξύ της μουσικής και της Δημιουργικής Γραφής και ειδικότερα αν ένα μουσικό άλμπουμ μπορεί να λειτουργήσει ως ερέθισμα για την υλοποίηση δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής. Επίσης, σκοπός είναι να διερευνηθούν τα οφέλη που προκύπτουν από τη διαδικασία αυτή για τους μαθητές/-τριες, τόσο σε γνωστικό όσο και σε παιδαγωγικό επίπεδο.

Ειδικότερα, κατά τη διαδικασία σχεδιασμού της έρευνας προέκυψαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία αναμένεται να απαντηθούν με την ολοκλήρωσή της:

1. Αποκομίζουν οι μαθητές/-τριες γνωστικά οφέλη μέσα από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής;
2. Αποκομίζουν οι μαθητές/-τριες παιδαγωγικά οφέλη μέσα από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής;
3. Ενθαρρύνεται η συμμετοχή των μαθητών/-τριών στην εκπαιδευτική διαδικασία, μέσω της αξιοποίησης της Δημιουργικής Γραφής;
4. Οι μαθητές/-τριες με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες επωφελούνται από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής;
5. Πώς αξιολογούν οι μαθητές/-τριες τη συμμετοχή τους στις εν λόγω δραστηριότητες;

Τα ερωτήματα αυτά προέκυψαν έπειτα από τη μελέτη της ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, καθώς και βάσει των σχετικών εμπειριών που αποκτήθηκαν από το επαγγελματικό περιβάλλον.

Περαιτέρω, όπως αναφέρουν οι Λιάργοβας κ.α. (2018), ο ερευνητής επιλέγει το θέμα με το οποίο θα ασχοληθεί, έχοντας θέσει δυο κριτήρια, την αναγκαιότητα και τη σπουδαιότητά του. Κάτι τέτοιο πρακτικά σημαίνει πως το θέμα δε θα πρέπει να έχει μελετηθεί εκτενώς από την ελληνόγλωσση και την ξενόγλωσση βιβλιογραφία, δηλαδή να υπάρχει κενό που είναι αναγκαίο να καλυφθεί. Επίσης, το θέμα θα πρέπει να είναι σπουδαίο, δηλαδή να απασχολεί την ακαδημαϊκή κοινότητα (Λιάργοβας κ.α., 2018).

Τα παραπάνω κριτήρια τέθηκαν και κατά την επιλογή του συγκεκριμένου ερευνητικού θέματος. Ειδικότερα, όπως αναφέρθηκε και στο τρίτο κεφάλαιο, η σύνδεση μεταξύ της μουσικής και της Δημιουργικής Γραφής δεν έχει μελετηθεί εκτενώς, ούτε στην ελληνόγλωσση αλλά ούτε και στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Επίσης, δεν έχουν πραγματοποιηθεί στοχευμένες διδακτικές παρεμβάσεις για εφαρμογή της Δημιουργικής Γραφής με ερέθισμα τη μουσική, σε μαθητές/-τριες Επαγγελματικού Λυκείου. Συνεπώς, παρατηρείται ότι υπάρχει κενό

στην ελληνόγλωσση και στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία και το θέμα είναι αναγκαίο να διερευνηθεί, πράγμα το οποίο αποσκοπεί να καλύψει η συγκεκριμένη έρευνα.

Όσον αφορά, από την άλλη πλευρά, στη σπουδαιότητα του επιλεγόμενου θέματος, ως εκπαιδευτικός σε Επαγγελματικό Λύκειο έχω διαπιστώσει ότι οι μαθητές/-τριες επιδεικνύουν περιορισμένο ενδιαφέρον για τα μαθήματα, κυρίως όσα δε σχετίζονται με την ειδικότητά τους, ακριβώς επειδή η διδασκαλία γίνεται ως επί τω πλείστον με τις παραδοσιακές μεθόδους, γεγονός που δεν ευνοεί την ανάπτυξη του ενδιαφέροντος αλλά και της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών. Πέραν τούτου, από συζήτηση με συναδέλφους εκπαιδευτικούς, διαπιστώθηκε ότι δεν αξιοποιούν ευρέως τη Δημιουργική Γραφή, κυρίως επειδή πολλοί από τους μαθητές/-τριες έχουν ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και συνεπώς θεωρούν ότι θα είναι δύσκολη η αξιοποίησή της. Συνεπώς, ο σκοπός μου ήταν να διαπιστώσω αν οι μαθητές/-τριες με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, αλλά κι εκείνοι που έχουν τυπική ανάπτυξη, μπορούν να ωφεληθούν μέσα από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής. Έτσι, από τα αποτελέσματα της έρευνας, θα εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με το πώς οι εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης μπορούν να αξιοποιήσουν τη Δημιουργική Γραφή για διδακτικούς και παιδαγωγικούς σκοπούς καθώς και για το αν το σύνολο των μαθητών/-τριών, ανεξάρτητα από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, μπορεί να ωφεληθεί από τη συμμετοχή του στις δραστηριότητες αυτές.

Από τα παραπάνω προκύπτει η αναγκαιότητα και η σπουδαιότητα της έρευνας που σχεδιάστηκε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας.

Κεφάλαιο 2: Μεθοδολογία

2.1 Το είδος της έρευνας

Σύμφωνα με τον Τριλιανό (2012), αναγνωρίζονται δυο κατηγορίες παιδαγωγικής έρευνας, η ιστορική-ερμηνευτική και η εμπειρική-αναλυτική. Μάλιστα, η προσέγγιση που αναπτύσσεται σε κάθε μια από τις παραπάνω κατηγορίες είναι διαφορετική και σε άμεση συνάρτηση με τους στόχους που έχει θέσει ο εκάστοτε ερευνητής (Τριλιανός, 2012).

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να σημειωθεί ότι μια ιστορική-ερμηνευτική παιδαγωγική έρευνα, έχει ως αντικείμενό της την κριτική ανάλυση και ερμηνεία παιδαγωγικών θεμάτων. Αντίθετα, μια εμπειρική-αναλυτική παιδαγωγική έρευνα σχετίζεται με την εμπειρική διερεύνηση ενός φαινομένου που παρατηρείται στη σχολική αίθουσα (Τριλιανός, 2012).

Στην προκειμένη περίπτωση, η έρευνα που θα παρουσιαστεί παρακάτω είναι εμπειρική-αναλυτική, αφ' ης στιγμής στόχος είναι να διερευνηθεί εμπειρικά ένα ζήτημα που απασχολεί τους εκπαιδευτικούς, δηλαδή το αν μπορεί η μουσική και συγκεκριμένα ένα μουσικό άλμπουμ να λειτουργήσει ως ερέθισμα για την υλοποίηση δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής, καθώς και αν οι μαθητές/-τριες μπορούν να επωφεληθούν από τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες αυτές.

Περαιτέρω, η τεχνική που αξιοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της εμπειρικής παιδαγωγικής έρευνας είναι η παρατήρηση και συγκεκριμένα η άμεση έτερο-παρατήρηση. Ουσιαστικά, ο ερευνητής καλείται καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης της έρευνας, να παρατηρήσει συστηματικά και να καταγράψει τις αντιδράσεις, τις απόψεις και τα λεγόμενα των μαθητών/-τριών, χρησιμοποιώντας εργαλεία όπως είναι η φωτογραφική μηχανή, το ημερολόγιο παρατήρησης και τα φύλλα εργασίας. Έτσι, μπορεί στη συνέχεια να αναλύσει τα ερευνητικά δεδομένα και να καταλήξει σε συμπεράσματα σχετικά με τα ερωτήματα που έθεσε κατά τη διαδικασία σχεδιασμού της έρευνας (Τριλιανός, 2012).

Όσον αφορά, εν προκειμένω, την παρούσα έρευνα, από κοινού με τους μαθητές/-τριες, σχεδιάσαμε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, έχοντας ως ερέθισμα το άλμπουμ «The wall» των Pink Floyd. Οι στόχοι των δραστηριοτήτων αυτών, ταυτίστηκαν με τα ερευνητικά ερωτήματα που περιγράφηκαν παραπάνω. Επίσης, καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης των δραστηριοτήτων, παρατήρησα και κατέγραψα τη συμπεριφορά των μαθητών/-τριών, αν και κατά πόσο δηλαδή οι δραστηριότητες αυτές έλκυσαν το ενδιαφέρον τους, ενώ εν συνεχεία σχεδιάστηκαν δραστηριότητες αξιολόγησης, μέσω των οποίων διαπιστώθηκε το αν και σε ποιο βαθμό επιτεύχθηκαν οι παιδαγωγικοί και μαθησιακοί στόχοι που είχαν τεθεί.

2.2 Το δείγμα της έρευνας

Στην έρευνα συμμετείχαν οι 77 μαθητές/-τριες που φοιτούν στην Β' τάξη του Επαγγελματικού Λυκείου στο οποίο εργάζομαι. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές/-τριες προέρχονται από τα ακόλουθα τμήματα:

- Τμήμα μηχανολόγων : 24 μαθητές/-τριες
- Τμήμα διοίκησης και οικονομίας: 17 μαθητές/-τριες
- Τμήμα πληροφορικής: 16 μαθητές/-τριες
- Τμήμα εφαρμοσμένων τεχνών: 20 μαθητές/-τριες

Ας αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι επιλέχθηκε να είναι μεγάλο και ανομοιογενές το δείγμα της έρευνας, ώστε να μπορεί να καταλήξει σε πιο ασφαλή και έγκυρα συμπεράσματα.

Πέραν τούτου, θα πρέπει να γίνει μια σύντομη αναφορά στα ατομικά χαρακτηριστικά των μαθητών/-τριών και συγκεκριμένα στην εθνικότητά τους αλλά και στην ύπαρξη ή μη ειδικών μαθησιακών δυσκολιών. Η αναφορά αυτή κρίνεται ως απαραίτητη, αφού επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής.

Όσον αφορά, ειδικότερα, στην εθνικότητα των μαθητών/-τριών:

- Στο τμήμα μηχανολόγων, πέντε (5) από το σύνολο των 24 μαθητών/-τριών είναι αλλοεθνείς.
- Στο τμήμα διοίκησης και οικονομίας, δυο (2) από το σύνολο των 17 μαθητών/-τριών είναι αλλοεθνείς.
- Στο τμήμα πληροφορικής, τέσσερις (4) από το σύνολο των 16 μαθητών/-τριών είναι αλλοεθνείς.
- Στο τμήμα εφαρμοσμένων τεχνών, τρεις (3) από το σύνολο των 20 μαθητών/-τριών είναι αλλοεθνείς.

Ας σημειωθεί, ωστόσο, ότι στο σύνολό τους οι αλλοεθνείς μαθητές/-τριες έχουν κατακτήσει ικανοποιητικά τους μηχανισμούς της γλώσσας, τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο, καθώς διαμένουν επί σειρά ετών στη χώρα και έχουν φοιτήσει σε δημόσια σχολεία.

Περνώντας, από την άλλη πλευρά, στην ύπαρξη μαθητών/-τριών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, σημειώνεται ότι:

- Στο τμήμα μηχανολόγων, τρεις (3) μαθητές/τριες έχουν διαγνωστεί με *δυσλεξία*, ένας (1) με *δυσορθογραφία*, ένας (1) με *νοητική ανωριμότητα* και *σοβαρή γλωσσική διαταραχή*, ένας (1) με *Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής- Υπερκινητικότητα*,

ένας (1) με *δυσκολία στην αναγνωστική αποκωδικοποίηση* και ένας (1) με *ειδική αναπτυξιακή διαταραχή λόγου*.

- Στο τμήμα διοίκησης και οικονομίας, δύο (2) μαθητές/-τριες έχουν διαγνωστεί με *δυσλεξία* και ένας (1) μαθητής/-τρια έχει παράλληλη στήριξη, λόγω *διαταραχής του φάσματος του αυτισμού*.
- Στο τμήμα πληροφορικής, ένας (1) μαθητής/-τρια έχει διαγνωστεί με *δυσλεξία* και με *διάσπαση προσοχής* και τρεις (3) μαθητές/-τριες με *δυσλεξία*.
- Στο τμήμα εφαρμοσμένων τεχνών, δύο (2) μαθητές/-τριες έχουν διαγνωστεί με *δυσλεξία*.

Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι κατά το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής θα πρέπει να εφαρμοστούν οι αρχές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, ώστε το σύνολο των μαθητών/-τριών, ανεξάρτητα από τα ατομικά χαρακτηριστικά τους, να επωφεληθούν από τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία (Βαλιάντη & Νεοφύτου, 2017).

2.3 Διαδικασία σχεδιασμού και ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η έρευνα είναι εμπειρική και βασίζεται αφενός στο σχεδιασμό δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής, έχοντας ως ερέθισμα το άλμπουμ “The wall” των Pink Floyd και αφετέρου στην παρατήρηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των δραστηριοτήτων αυτών. Μάλιστα, για το δεύτερο μέρος της ανάλυσης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων, προσκλήθηκε και συμμετείχε με την παρουσία της στη διαδικασία της έρευνας μία συνάδελφος εκπαιδευτικός. Η συγκεκριμένη συνάδελφος γνώριζε αρκετά καλά τους μαθητές /-τριες που είχαν επιλεγεί για την έρευνα- κάποιιοι ήταν και μαθητές/-τριές της- παρακολούθησε τις διδακτικές παρεμβάσεις, παρατήρησε και κατέγραψε με τη σειρά της τις αντιδράσεις των μαθητών/-τριών.

Όσον αφορά τη διαδικασία που ακολουθήθηκε, αρχικά συζήτησα με τους μαθητές/-τριες κάθε τμήματος, εξηγώντας τους σκοπούς της έρευνας και τους ζήτησα να σχεδιάσουν από κοινού τις δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής. Κατ’ αυτό τον τρόπο διασφαλίστηκε ότι οι δραστηριότητες αυτές θα προκαλούν το ενδιαφέρον του συνόλου των μαθητών/-τριών και συνεπώς ότι θα είναι για αυτούς μια ευχάριστη διαδικασία.

Περαιτέρω, οι δραστηριότητες αυτές πραγματοποιήθηκαν σε χρονικό ορίζοντα 2 μηνών, κατά τις ώρες στις οποίες προβλέπεται η διδασκαλία του μαθήματος των αγγλικών (μια ώρα την εβδομάδα). Κατά την διαδικασία υλοποίησης των δραστηριοτήτων, παρακολούθησα

και κατέγραψα τις αντιδράσεις και τα λεγόμενα των μαθητών/-τριών, κρατώντας σημειώσεις εκείνη τη στιγμή (τήρηση ημερολογίου παρατήρησης). Κατ' αυτό τον τρόπο μπόρεσα να εξάγω συμπεράσματα σχετικά με το αν και κατά πόσο οι δραστηριότητες αυτές προσέλκυσαν το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών, καθώς και αν επιτεύχθηκαν οι μαθησιακοί και διδακτικοί στόχοι. Ομοίως, προς αυτή την κατεύθυνση αξιοποιήθηκαν οι παρατηρήσεις που κατέγραψε και η συνάδελφος εκπαιδευτικός. Επίσης, για το σκοπό αυτό σχεδίασα φύλλα αξιολόγησης, τα οποία μοιράστηκαν πριν και μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης. Τέλος, επιχειρήθηκε η φωτογραφική αποτύπωση ορισμένων έργων των μαθητών/-τριών, ούτως ώστε να διευκολυνθώ στην εξαγωγή συμπερασμάτων.

Κεφάλαιο 3: Μουσική

Στα Αναλυτικά Προγράμματα όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης περιλαμβάνεται η ενασχόληση με τις τέχνες, μια εκ των οποίων είναι και η μουσική. Ειδικότερα, στόχος είναι να κατανοήσουν οι μαθητές/-τριες την αξία της μουσικής, αλλά και να μπορούν να εκφράζονται μέσα από αυτή, είτε παράγοντας δικά τους κομμάτια, είτε αναπτύσσοντας συναισθήματα μέσα από την ακρόαση ενός μουσικού κομματιού (ier.edu.gr, 2021).

3.1 Γενικά για τη μουσική

Η μουσική είναι μια πολυδιάστατη έννοια, η οποία απαντάται και κυριαρχεί στην καθημερινότητα του ανθρώπου, είτε συνειδητά, μέσα από τα ακούσματα, τις μουσικές επιλογές και την προσωπική ενασχόλησή του με το τραγούδι, είτε ασυνείδητα, όταν ακούγεται ως υπόστρωμα με χαμηλή ένταση (Βραχνιά, 2015; Τσέτσος, 2006).

Ιστορικά, ως έννοια, η μουσική απαντάται για πρώτη φορά στην Αρχαία Ελλάδα, εκεί όπου αναπτύχθηκε η τέχνη του συνδυασμού και της ακολουθίας των ήχων, που ονομάστηκε «μουσική». Σύμφωνα με τις ιστορικές πηγές, αναπτύχθηκε προς τιμήν των θεοτήτων Μουσών, οι οποίες προστάτευαν τις τέχνες. Η μουσική, ως συνδυασμός ήχων, αποτέλεσε βασικό στοιχείο και άλλων πολιτισμών της αρχαιότητας, όπως της Κίνας, της Περσίας και της Ινδίας (Montagu, 2017).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η μουσική εξυπηρετεί διάφορους σκοπούς, γεγονός που αιτιολογεί το πόσο επηρεάζει την ψυχική διάθεση του ανθρώπου. Τα καταστήματα πώλησης διαφορετικών ειδών ή παροχής υπηρεσιών επιλέγουν μουσική, συνήθως σε χαμηλή ένταση,

διότι μελέτες έχουν δείξει ότι με αυτό τον τρόπο αυξάνεται η καταναλωτική διάθεση των πελατών. Επίσης, με τη χρήση της μουσικής οι σκηνοθέτες μπορούν να ελκύσουν την προσοχή των θεατών στα κατάλληλα σημεία του έργου, ενώ και η εκκλησιαστική μουσική φαίνεται ότι δημιουργεί ένα κλίμα κατάνυξης στους πιστούς (North, Hargreaves & Hargreaves, 2004).

Βασικό συστατικό στοιχείο της μουσικής είναι ο ήχος. Ωστόσο, εύλογο είναι πως δεν μπορούν να χαρακτηριστούν όλοι οι ήχοι ως «μουσική». Για παράδειγμα, ο ήχος που κάνει ένα αυτοκίνητο, ή η φωνή ενός ζώου, δεν είναι μουσική. Από την άλλη πλευρά, μουσική είναι η ξεχωριστή χρήση του ήχου, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείται προκειμένου να παράγει ρυθμό και μελωδία. Συνεπώς, ο οποιοσδήποτε ήχος και το οποιοδήποτε αντικείμενο, εφόσον χρησιμοποιηθεί με τον κατάλληλο τρόπο, μπορεί να παράγει μουσική (Χαδέλλης, 2004). Χαρακτηριστικό παράδειγμα προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί ο Mozart, ο οποίος συνέθεσε την ευρέως γνωστή «συμφωνία των παιγνιδιών», χρησιμοποιώντας κατ' αποκλειστικότητα τα παιχνίδια που είχε στη διάθεσή του, δηλαδή μαράκες, ξυπνητήρια και ροκάνες. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και ο Gerswīng, ο οποίος κατάφερε να συνθέσει ένα μουσικό σύνολο, αξιοποιώντας τους ήχους από τις κόρνες των αυτοκινήτων (Harnum, 2001).

Η μουσική ως όρος διακρίνεται από πολυσημία, γεγονός που αιτιολογεί τη δυσκολία που έχει ανακύψει όσον αφορά στη διατύπωση ενός ορισμού καθολικά αποδεκτού. Για να προσεγγιστεί με μεγαλύτερη ασφάλεια η έννοια της μουσικής πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο βασικές παράμετροι:

- Το τοπικό στοιχείο και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο ανάπτυξης της μουσικής: η μουσική ορίζεται ως ο οργανωμένος ήχος που έχει νόημα για άτομα ή ομάδες. Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται ο ήχος αυτός, εξαρτάται άμεσα από τις κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες.
- Η υποκειμενική αισθητική αντίληψη του κάθε ατόμου: Ουσιαστικά, η μουσική γίνεται αντιληπτή με διαφορετικό τρόπο από το κάθε άτομο, ανάλογα με τα προσωπικά του βιώματα, την ηλικία και τις επιλογές του.

Επιπρόσθετα, πολλοί θεωρητικοί εστιάζουν στη φύση και στα χαρακτηριστικά της μουσικής. Έτσι, την ορίζουν ως τέχνη και επιστήμη, η οποία συνδυάζει την ανθρώπινη φωνή και τα διάφορα όργανα, ώστε να παράγει ήχους με συγκεκριμένο διάστημα και μέτρο, που συνολικά αποτελούν ένα ευχάριστο άκουσμα και εκφράζουν τα συναισθήματα και τις γενικές ψυχικές καταστάσεις (Τσαφταρίδης, 2008). Παρόμοιος είναι και ο ορισμός που προτείνει το *English Oxford Dictionary* (2021), σύμφωνα με το οποίο η μουσική ορίζεται ως οι φωνητικοί ή οι ορχηστρικοί ήχοι, που συνυπάρχουν με τέτοιο τρόπο ώστε να παράγουν σωστό ρυθμό, αρμονία και έκφραση του συναισθήματος.

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με τους μελετητές, η μουσική είναι η τέχνη των ήχων, η οποία διακρίνεται σε φωνητική και σε ενόργανη και απαντάται με πολλές μορφές, όπως η θρησκευτική/ ιερατική, η κλασσική, η σχολική και η στρατιωτική. Σε αυτό το σημείο ας γίνει μια σημαντική διευκρίνιση: οι παραπάνω κλάδοι είναι ενδεικτικοί. Η παράθεση όλων των κλάδων της μουσικής θα ξέφευγε από τα πλαίσια της παρούσας εργασία και συνεπώς δε θα επιχειρηθεί.

3.2 Η παιδαγωγική αξία της μουσικής

Πολλές συζητήσεις μεταξύ των μελετητών έχουν γίνει σχετικά με την επίδραση της μουσικής στον άνθρωπο, κυρίως όσον αφορά την ψυχική και πνευματική του υγεία, αλλά και την νοητική του ανάπτυξη.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την επίδραση που ασκεί η μουσική στην ψυχική υγεία του ανθρώπου, τόσο του ενήλικα όσο και του ανήλικου, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μουσική χαρακτηρίζεται συχνά και ως αγωγή της ψυχής, αφού μέσα από αυτή ο άνθρωπος μπορεί να εκφράσει και να εξωτερικεύσει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με μελέτες, η ακρόαση της μουσικής ενισχύει τις διαπροσωπικές σχέσεις καθώς «φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά», βοηθάει στη μείωση του άγχους και τη διαχείριση της διάθεσης, ενώ συνήθως προκαλεί θετικά συναισθήματα (Ρωμανού, 2003).

Επιπλέον, η μουσική φέρεται να επιδρά και στην πνευματική υγεία του ανθρώπου, αφού εμπειρικές έρευνες έχουν δείξει ότι όσοι ακούν συχνά μουσική, έχουν υψηλότερο δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης. Κάτι τέτοιο είναι εύλογο, αφ' ης στιγμής μέσα από τη μουσική ο άνθρωπος μπορεί να κατανοήσει όχι μόνο τα δικά του συναισθήματα, αλλά και των υπολοίπων (Ρωμανού, 2003).

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία συναντούμε πλήθος ερευνών οι οποίες αποδεικνύουν τον σπουδαίο ρόλο που διαδραματίζει η μουσική στην νοητική ανάπτυξη του ανθρώπου. Οι έρευνες αυτές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τόσο τα παιδιά με τυπική ανάπτυξη όσο και εκείνα που αντιμετωπίζουν κάποιου είδους διαταραχή ή δυσκολία, αποκομίζουν σημαντικά οφέλη από την ενασχόλησή τους με τη μουσική. (Adjepong, 2020; Gojmerac, 2018; Regelski, 2002).

Προς αυτή την κατεύθυνση ο Regelski (2002), διαπίστωσε σε μελέτη του πως όταν ένα παιδί ξεκινάει συστηματική μουσική εκπαίδευση πριν την ηλικία των επτά ετών, στο εγκεφαλικό του σύστημα αναπτύσσονται περισσότερες συνδέσεις ανάμεσα στους νευρώνες, γεγονός που μπορεί να ενισχύσει σε μεγάλο βαθμό την νοητική ικανότητα του ατόμου (Regelski, 2002).

Συνακόλουθα, η βελτίωση της νοητικής ικανότητας του παιδιού προκαλεί βελτίωση των μαθησιακών του δεξιοτήτων και καλύτερη σχολική πορεία. Χαρακτηριστικά θα μπορούσε να αναφερθεί προς αυτή την κατεύθυνση ότι ειδικά τα παιδιά προσχολικής και πρώτο-σχολικής ηλικίας μπορούν να συνδέσουν τις πληροφορίες για μάθηση με απλές ηχητικές δομές και κατ' αυτό τον τρόπο να τις ανακαλούν πιο εύκολα (Gojmerac, 2018).

Στην παραπάνω θέση κατέληξαν και οι Piro&Ortiz (2009), οι οποίοι ερεύνησαν κατά πόσο τα μαθήματα πιάνου μπορούν να επιδράσουν στη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών. Στην έρευνα, η οποία κράτησε τρία (3) χρόνια, μελετήθηκαν 103 παιδιά, τα οποία είχαν χωριστεί σε 2 ομάδες: στην 1^η ομάδα τα παιδιά έκαναν συστηματικά μαθήματα μουσικής αγωγής, ενώ στην 2^η δεν είχαν μουσική καθοδήγηση. Η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μέσω της μουσικής αναπτύσσονται και οι γλωσσικές δεξιότητες και εν γένει η σχολική επίδοση των μαθητών/-τριών.

Ομοίως, οι μαθητές/-τριες που έχουν αποκτήσει από μικρή ηλικία μουσική παιδεία, θα είναι σε θέση να κατανοήσουν τη διαδοχή διαφορετικών τόνων, δηλαδή την μελωδία. Πρόκειται για μια λειτουργία η οποία είναι αναγκαστικά συνειδητή και απαιτεί τη συμμετοχή ανώτερων εγκεφαλικών κέντρων του εγκεφαλικού φλοιού. Οι ανώτερες αυτές εγκεφαλικές λειτουργίες, εντούτοις, συντελούνται σε περιοχές του εγκεφάλου οι οποίες είναι υπεύθυνες για τη μάθηση. Έτσι, η μουσική παιδεία συμβάλει συγχρόνως στη νοητική ανάπτυξη και στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων μάθησης, ενεργοποιώντας συγκεκριμένες περιοχές του εγκεφάλου (Gojmerac, 2018).

Ένα από τα σχολικά μαθήματα στο οποίο φαίνεται να έχει σημαντική επίδραση η μουσική είναι τα Μαθηματικά. Πολλοί μουσικοπαιδαγωγοί και ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι δυο αυτές δραστηριότητες απαιτούν παρόμοιες γνωστικές διεργασίες. Για παράδειγμα, μια τέτοια διεργασία είναι η κατηγοριοποίηση, η οποία παρατηρείται τόσο στα μαθηματικά (κατηγοριοποίηση ως προς τη σειρά των αριθμών ή των αντικειμένων) όσο και στη μουσική (κατηγοριοποίηση ως προς το τονικό ύψος των ήχων). Άλλες γνωστικές διεργασίες κοινές και στις δύο δραστηριότητες είναι η σύγκριση, η αναγνώριση και κατανόηση βασικών αριθμών και η ικανότητα ταιριάσματος μοτίβων. Μάλιστα, ενδιαφέρον είναι το αποτέλεσμα έρευνας που έδειξε ότι η επίδραση της μουσικής στις μαθηματικές δεξιότητες είναι υψηλότερη όταν τα

παιδιά επέλεξαν το είδος της μουσικής που θα ακούσουν και όταν τα παιδιά άκουγαν τη φωνή τους στο τραγούδι (Wright, 2009).

Τέλος, δεν θα πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι, σύμφωνα με μελέτες, η ενασχόληση με τη μουσική ενδείκνυται όταν το παιδί παρουσιάζει διαταραχή στη συναισθηματική ανάπτυξη και στην ικανότητα δημιουργίας σχέσης. Συγκεκριμένα, μέσα από τη μουσική τα παιδιά αυτά βρίσκουν διόδους έκφρασης των συναισθημάτων τους και κατ' αυτό τον τρόπο διευκολύνονται περισσότερο στη σύναψη νέων φιλικών σχέσεων (Φραγκούλη, 2012).

Συμπερασματικά, οι εμπειρικές μελέτες που έχουν διενεργηθεί τόσο στην ελληνόγλωσση όσο και στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία, καταδεικνύουν ότι τα παιδιά που από μικρή ηλικία έχουν μουσική εκπαίδευση, παρουσιάζουν καλύτερη απόδοση σε όλα τα σχολικά μαθήματα, συγκριτικά με τα παιδιά που δεν έχουν ασχοληθεί με τη μουσική. Ο λόγος έγκειται στην ιδιότητα της μουσικής και των λοιπών τεχνών να ενεργοποιούν πολλαπλούς τύπους νοημοσύνης, αφού το παιδί κατά τη διάρκεια διδασκαλίας των τεχνών οργανώνει τις γνώσεις και τις εμπειρίες του χρησιμοποιώντας συγκεκριμένους ακουστικούς, λεκτικούς και κιναισθητικούς μηχανισμούς (Κολιάδη- Τηλιακού, 2009).

Γίνεται κατανοητό ότι η μουσική ασκεί θετική επίδραση στη συνολική ανάπτυξη της νοητικής ικανότητας των παιδιών, της ψυχικής τους υγείας και της συναισθηματικής τους ωρίμανσης, ειδικά όταν η εκπαίδευση ξεκινάει πρώιμα, όπου το παιδί μπορεί να μάθει με μεγαλύτερη ευκολία (Μακράκη, 2018).

3.3 Τρόποι παιδαγωγικής αξιοποίησης της μουσικής

Όπως διαπιστώθηκε, η μουσική μπορεί να λειτουργήσει ως ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών, τόσο της γενικής όσο και της ειδικής αγωγής, προκειμένου να επιτύχουν τους βασικούς στόχους τους, που είναι η νοητική, γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη του μαθητή/-τριας.

Χρήσιμο είναι να παρατεθούν οι τρόποι με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιήσουν τη μουσική στη σχολική καθημερινότητα, προκειμένου να επιτύχουν τους προαναφερθέντες στόχους.

Καταρχήν, όσον αφορά τη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών/-τριών, αξίζει να σημειωθεί ότι το 2012 εκδόθηκε ο «Ευρωπαϊκός Φάκελος Μουσικής», ένας οδηγός για εκπαιδευτικούς, όπου δίνονται παραδείγματα δραστηριοτήτων, οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές/-τριες στην εκμάθηση τόσο της μητρικής γλώσσας, όσο και των

ξένων γλωσσών. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μια διεπιστημονική προσέγγιση, αφού οι μαθητές/-τριες εξασκούνται ταυτόχρονα στη μουσική και τους ήχους, το γλωσσικό σύστημα, αλλά και τις καλές τέχνες, αποκομίζοντας πλήθος ωφελειών (Παλτόγλου κ.α., 2012).

Επιπρόσθετα, από την αναζήτηση της βιβλιογραφίας προέκυψε ότι υπάρχουν αρκετές δραστηριότητες, οι οποίες προτείνονται για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας, στα πλαίσια του φωνητικού πειραματισμού. Συγκεκριμένα, οι δραστηριότητες που προτείνουν οι Μακροπούλου & Βαρελάς (2005), βοηθούν τους μαθητές/-τριες να εξασκηθούν στις κινήσεις του στόματος, δηλαδή των χειλιών, της γλώσσας και της γνάθου, καθώς και να μπορούν χρησιμοποιούν διάφορα ηχεία-κοιλότητες του θώρακα ή του κεφαλιού. Ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι, σύμφωνα με τους μελετητές, οι δραστηριότητες αυτές είναι απαραίτητες όχι μόνο για τον φωνητικό πειραματισμό, αλλά και για την ορθή εκφορά του προφορικού λόγου, που επίσης διδάσκονται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων αποτελούν η παραγωγή φωνητικών ήχων βάσει γραφικών παραστάσεων, η μίμηση, η παραγωγή και ο αυτοσχεδιασμός φωνητικών ήχων. Επίσης, προτείνονται παιχνίδια που βασίζονται σε διαφορετικούς τρόπους εκφοράς μιας λέξης (Μακροπούλου & Βαρελάς, 2005).

Επίσης, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η ενασχόληση με τη μουσική ωφελεί σημαντικά και τους μαθητές/-τριες εκείνους που έχουν κάποια διαταραχή. Για αυτό το λόγο, άλλωστε, ένας από τους βασικούς άξονες του προγράμματος σπουδών για την ειδική αγωγή σε όλες τις βαθμίδες, είναι η μουσική (Καρτασίδου, 2004).

Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται η μέθοδος Tomatis η οποία έχει εφαρμοστεί σε μαθητές/-τριες με μαθησιακές δυσκολίες και σε παιδιά με ελλειμματική προσοχή με ή χωρίς υπερκινητικότητα. Η μέθοδος Tomatis συνιστά ένα είδος ηχητικής εκπαίδευσης που σκοπό έχει την επίτευξη εσωτερικής γαλήνης, γρήγορης μάθησης και σωστής επικοινωνίας. Βασίζεται στη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο αυτί και τη φωνή και ως μέσο χρησιμοποιεί το ηλεκτρονικό αυτί, δηλαδή ένα σύστημα που διευκολύνει το άτομο να αξιοποιήσει τις στρατηγικές που εμπλέκονται στην διαχείριση του ηχητικού περιβάλλοντος. Η μέθοδος Tomatis, μέσω της εκγύμνασης της σφύρας και του άκμονα – οστών τα οποία βρίσκονται στο μέσο ους- προκαλεί ενέργεια στο φλοιό του εγκεφάλου (Ευαγγελοπούλου κ.α., 2005).

Η μέθοδος είναι αρκετά διαδεδομένη τα τελευταία χρόνια, με ενθαρρυντικά αποτελέσματα στον τομέα της νοητικής και γνωστικής εξέλιξης. Πιο συγκεκριμένα:

- Επιτυγχάνεται βελτίωση σε ποσοστό 86% της συγκέντρωσης προσοχής.

- Παρατηρείται σημαντική μείωση – της τάξεως του 80%- των αισθημάτων ματαίωσης και αποτυχίας. Παράλληλα, υπάρχει αύξηση της ωριμότητας του ψυχισμού του ατόμου αλλά και βελτίωση συμπεριφοράς κατά 84%.
- Η αντίληψη και η ικανότητα ανάγνωσης φαίνεται να αυξάνονται κατά 85%.
- Η μνήμη ενισχύεται κατά 73%, ενώ παρουσιάζεται και ταχύτερη εκμάθηση της ορθογραφίας των λέξεων, σε ποσοστό 69% (Ευαγγελοπούλου κ.α., 2005).

Κεφάλαιο 4: Δημιουργική γραφή

Μια από τις προτεραιότητες που έχει θέσει το σύγχρονο σχολείο είναι να βοηθήσει τους μαθητές/-τριες να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους, γεγονός που θα τους βοηθήσει μεταξύ των άλλων να κατακτήσουν τους γνωστικούς και παιδαγωγικούς στόχους που έχουν τεθεί. Προς αυτή την κατεύθυνση ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η Δημιουργική γραφή, που θα αποτελέσει το αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου (Γρόσδος, 2014).

4.1 Γενικά για τη Δημιουργική Γραφή

Με τον όρο Δημιουργική Γραφή νοείται τόσο η λογοτεχνική γραφή όσο και το σύνολο των δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην απόκτηση συγγραφικών δεξιοτήτων οι οποίες αξιοποιούνται από τους μαθητές/-τριες για τη συναισθηματική και ψυχική αποφόρτισή τους (Καρακίτσιος, 2013).

Σύμφωνα με τον Κωτόπουλο πρόκειται για μια σύγχρονη, βιωματική εκπαιδευτική μέθοδο που μυεί τους μαθητές και τις μαθήτριες μέσα από παιγνιώδη διαδικασία στα μυστικά του γραπτού, του προφορικού αλλά και του πολυτροπικού λόγου. Επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο μελετητή, η Δημιουργική Γραφή είναι μια εκπαιδευτική μέθοδος που συνίσταται για την ψυχική εκτόνωση, την ανάπτυξη της αυτο-εκτίμησης και της αυτογνωσίας του μαθητή/-τριας (Κωτόπουλος, 2012). Ο Μίμης Σουλιώτης επεσήμανε πως η Δημιουργική Γραφή αφορά την ικανότητα του μαθητή/-τριας να ελέγχει τις δημιουργικές του σκέψεις και να τις μετατρέπει σε γραφή (Σουλιώτης, 2012).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει, περαιτέρω, η ιστορία της Δημιουργικής Γραφής, οι απαρχές της οποίας εντοπίζονται στην αρχαϊκή εποχή και συγκεκριμένα στο έργο του Έλληνα φιλόσοφου Αριστοτέλη «Περί Ποιητικής», το οποίο αναφέρεται στις δημιουργικές πρακτικές που θα έπρεπε να ακολουθούν οι συγγραφείς κατά τη σύνθεση των ποιητικών δραμάτων (Κωτόπουλος 2012). Σύμφωνα με τον Myers (2006), η απαρχή της Δημιουργικής Γραφής είναι αρκετά περίπλοκη και συνδέεται με ποικίλους εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς και επιστημονικούς παράγοντες, ενώ φαίνεται να σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη του κινήματος της «προοδευτικής εκπαίδευσης» σε Αμερικάνα Γυμνάσια και Λύκεια στον εικοστό αιώνα.

Να σημειωθεί πως το κείμενο το οποίο θα παραχθεί σε μια δραστηριότητα Δημιουργικής Γραφής, θα πρέπει να είναι δημιουργικό, δηλαδή πρωτότυπο, αντισυμβατικό, εκφραστικό, ενώ δε θα πρέπει να εντάσσεται κατ' ανάγκη και αποκλειστικά στην παραγωγή κάποιου λογοτεχνικού έργου (Dawson, 2007).

Περαιτέρω, σύμφωνα με τους θεωρητικούς, αναγνωρίζονται τρεις επιμέρους άξονες, γύρω από τους οποίους κινείται η Δημιουργική Γραφή. Πρόκειται, συγκεκριμένα για:

- τη δημιουργική προσωπική έκφραση
- το γραμματισμό
- την τεχνική και τη μελέτη εκ των ένδον (Dawson, 2007).

Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω άξονες, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η Δημιουργική Γραφή εντάσσεται:

- στο χώρο της Φιλολογίας ως λογοτεχνική γραφή, ως τέχνη της συγγραφής και ως λογοτεχνική θεωρία της ανάγνωσης
- στο χώρο της Παιδαγωγικής ως βιωματική εκπαιδευτική μέθοδος διδασκαλίας, κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, της Λογοτεχνίας και της Γλώσσας
- στο χώρο της Ψυχολογίας ως θεραπευτική μέθοδος (Dawson, 2007).

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, θα μελετηθεί αποκλειστικά η Δημιουργική Γραφή σε συνάρτηση με τον χώρο της παιδαγωγικής.

4.2 Η Δημιουργική Γραφή στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η Δημιουργική Γραφή μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην Εκπαίδευση (Dawson, 2007). Να αναφερθεί εδώ πως στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα

Σπουδών στην Ελλάδα η Δημιουργική Γραφή εισάγεται δυναμικά, όχι μόνο στο μάθημα της Λογοτεχνίας αλλά και σε αυτά της Γλώσσας, της Ιστορίας, των Αρχαίων Ελληνικών και σε ορισμένες δραστηριότητες μαθημάτων της Θετικής Κατεύθυνσης.

Χρήσιμο είναι, στο σημείο αυτό, να συζητηθούν οι παιδαγωγικές λειτουργίες της Δημιουργικής Γραφής. Πιο συγκεκριμένα, όπως υποστηρίζει η Παπαμαργαρίτη (2015), μέσα από την ενασχόλησή τους με τη Δημιουργική Γραφή, οι μαθητές/-τριες, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, αναπτύσσουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους. Επίσης, παρακινούνται ώστε να εκφραστούν προφορικά και γραπτά, ενώ με αυτό τον τρόπο αποκομίζουν και γνωστικά οφέλη, αφού μαθαίνουν πώς να εκφράζονται δημιουργικότερα στο γραπτό λόγο, παραμερίζοντας τα στενά μαθησιακά πλαίσια και τις αξιολογικές περιγραφές (Παπαμαργαρίτη, 2015).

Πέραν τούτου, μέσα από τη Δημιουργική Γραφή προωθείται η αναγνωστική κατανόηση και αντίληψη των μαθητών/-τριών. Κάτι τέτοιο συμβαίνει επειδή σε πρώτο στάδιο διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα, τα οποία θα πρέπει πρωτίστως να κατανοήσουν, ώστε να μπορέσουν στη συνέχεια να εκφραστούν δημιουργικά. Γι' αυτό το λόγο κατά τη διδασκαλία του μαθήματος θα πρέπει να δίνεται αρχικά βαρύτητα στην κατανόηση των κειμένων, στη χρήση της γλώσσας σε λεξιλογικό και ερμηνευτικό επίπεδο για την επίτευξη της επικοινωνίας, στον κριτικό σχολιασμό των κειμένων, στην ευρηματική μετατροπή τους και τέλος στην παραγωγή πρωτότυπου λόγου (ier.edu.gr, 2021).

Άλλωστε, θα μπορούσαμε στη Δημιουργική Γραφή να διακρίνουμε πέντε στάδια:

- Προετοιμασία: η εμφάνιση του ερεθίσματος
- Παραγωγή: η γέννηση ιδεών
- Οργάνωση: η ταξινόμηση των ιδεών και η δημιουργία σχεδίου
- Κριτική του αναθεώρηση
- Παρουσίαση: η ανάγνωση του κειμένου στην τάξη

Η ψυχαγωγία, ζητούμενο της παιδαγωγικής λειτουργίας, υπηρετείται εκπαιδευτικά από δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, καθώς ενδυναμώνεται η φαντασία, η διάθεση για πειραματισμό και ανακάλυψη αλλά και η περιέργεια μέσα από δημιουργικές και παιγνιώδεις προσεγγίσεις. Έτσι, τόσο στο παιχνίδι – που είναι μια ιδιαίτερα προσφιλή δραστηριότητα για τους ανηλίκους- όσο και στη Δημιουργική Γραφή, οι μαθητές/-τριες εκφράζονται ελεύθερα και αυθόρμητα μέσα από αυτές τις δημιουργικές δραστηριότητες, ενώ επίσης αντλούν χαρά και ικανοποίηση (Καραγιάννης, 2010).

Όσον αφορά την εισαγωγή της Δημιουργικής Γραφής στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, έγινε με αρκετή καθυστέρηση και συγκεκριμένα μόλις τη δεκαετία του 2000.

Ειδικότερα, σε πρώτο στάδιο λειτούργησαν εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής για ανήλικους και ενήλικες, που τελούσαν υπό την αιγίδα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου. Επίσης, υλοποιήθηκαν προγράμματα Δια Βίου Μάθησης για τη Δημιουργική Γραφή, τόσο από το Υπουργείο Παιδείας όσο και από ιδιωτικούς φορείς, όπως είναι για παράδειγμα οι εκδοτικοί οίκοι ή μεγάλα βιβλιοπωλεία. Τέλος, σταδιακά η Δημιουργική Γραφή εντάχθηκε ως τμήμα στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση (Κωτόπουλος & Κουμασίδης, 2019).

Όσον αφορά την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, θα πρέπει να σημειωθεί ότι έχουν συντελεστεί σημαντικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο αξιοποιούνταν η Δημιουργική Γραφή στο παρελθόν – μέχρι και το 2020- και στο παρόν, με τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών που σχεδιάστηκαν το 2021. Για να γίνουν κατανοητές οι αλλαγές αυτές, χρήσιμο είναι να γίνει μια συνοπτική αναφορά στο πώς αξιοποιούνταν η Δημιουργική Γραφή στα προηγούμενα Αναλυτικά Προγράμματα και στο σύγχρονο.

Η Δημιουργική Γραφή στα προηγούμενα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

Τα παλαιότερα Αναλυτικά Προγράμματα αναγνώριζαν την παιδαγωγική αξία της Δημιουργικής Γραφής, εντούτοις δεν την είχαν εντάξει ως ξεχωριστό γνωστικό αντικείμενο στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, αλλά αντίθετα την αντιλαμβάνονταν ως μία καινοτόμο εκπαιδευτική πρακτική, συνδεδεμένη κατά κύριο λόγο με το μάθημα της Γλώσσας (Βασιλάκη & Γιαννακουδάκης, 2009). Η παραπάνω σύνδεση είναι εύλογη, αφού στα πλαίσια του μαθήματος της γλώσσας οι μαθητές/-τριες εξασκούνταν στην παραγωγή γραπτού λόγου, η οποία πέραν της συγγραφής του κειμένου περιλαμβάνει στάδια όπως η επεξεργασία, η διόρθωση, η επιμέλεια και η κοινοποίηση του γραπτού κειμένου στην τάξη (Νικολαΐδου, 2012). Για την εκμάθηση των σταδίων αυτών, χρησιμοποιούνταν μεταξύ των άλλων η Δημιουργική Γραφή, η οποία επέτρεπε ταυτόχρονα στους μαθητές/-τριες να πειραματιστούν σε διαφορετικά είδη λόγου, καθώς και να εκφράσουν σκέψεις, συναισθήματα, κρίσεις και απόψεις αβίαστα και ελεύθερα.

Χρήσιμο είναι, περαιτέρω, να γίνει αναφορά στις δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής που προτεινόνταν στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Ειδικότερα, θα πρέπει αρχικά να σημειωθεί ότι οι δραστηριότητες αυτές αφορούν το σύνολο των μαθητών/-τριών, ανεξάρτητα από τη σχολική τους επίδοση ή τα υπόλοιπα ατομικά χαρακτηριστικά. Τα παραπάνω είναι σημαντικά, καθώς με αυτό τον τρόπο καλλιεργείται ένα δημοκρατικό και ισότιμο κλίμα ανάμεσα στους μαθητές/-τριες, ενώ επίσης δημιουργεί μια θετική στάση των μαθητών/-τριών απέναντι στη διδακτική αυτή τεχνική (Σουλιώτης, 2012). Έτσι λοιπόν, οι προτεινόμενες

δραστηριότητες αφορούσαν κατά κύριο λόγο την παραγωγή γραπτού λόγου υπό την οπτική κάποιου αντικειμένου, την εύρεση εναλλακτικών λύσεων, την ενασχόληση με τα κόμικς, την χρήση ή την παράλειψη ενός συγκεκριμένου γράμματος και τον καταιγισμό ιδεών. Επίσης, προτεινόταν δραστηριότητες όπως το λίμερικ, η συνειρμική μετάβαση από τη μια λέξη στην άλλη, η μεταφορά της ιστορίας σε άλλο τόπο ή σε άλλο χρόνο, η αντιστροφή του προβλήματος και η μείξη παραμυθιών ή προτάσεων. Τέλος, δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής ήταν η μετατροπή του ύφους του κειμένου, ο συνδυασμός αταίριαστων στοιχείων, τα υποθετικά σενάρια και η δημιουργία τραγουδιού (Αρτζανίδου & Κουράκη, 2014; Βακάλη, 2014; Βασιλάκη & Γιαννουδάκης, 2009; Γρόσδος, 2014; Καρακίτσιος, 2013; Ρόνταρι, 2003).

Από τα παραπάνω προκύπτει πως στα παλαιότερα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, υπήρχαν πολλές τεχνικές και δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την δημιουργική έκφραση – προφορική και γραπτή- των μαθητών/-τριών και κατ' επέκταση την ισότιμη και ενεργό συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Συνεπώς, οι μαθητές/-τριες αποκόμιζαν πλήθος από γνωστικά και παιδαγωγικά οφέλη, μέσα από τη συμμετοχή τους στη διαδικασία αυτή.

Περνώντας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με τις Βασιλάκη & Δαρσιώτη (2009), τα παλαιότερα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών ενέκριναν την αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής, ώστε να επιτύχουν τους στόχους της ενεργής συμμετοχής όλων των μαθητών/-τριών, της ανάπτυξης της ομαδικότητας και της συνεργασίας, της ανταλλαγής ιδεών και της καλλιέργειας του διαλόγου, της ανάδειξης της φαντασίας και της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών και τέλος της ενθάρρυνσης της προσωπικής έκφρασης και της αυτοπεποίθησης (Βασιλάκη και Δαρδιώτη, 2009). Ως εκ τούτου, στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2011 για την Α' Λυκείου (ΦΕΚ 1562/27-6-11) για πρώτη φορά εμφανίζεται ως όρος η Δημιουργική Γραφή, ενώ οι συντάκτες του προγράμματος προτείνουν δραστηριότητες και υποδεικνύουν στον εκπαιδευτικό τρόπους με τους οποίους μπορεί να συμπεριλάβει τις δραστηριότητες αυτές στη μαθησιακή πράξη. Εντούτοις, οι ιδέες και οι προτάσεις αυτές, είναι σχετικά περιορισμένες, γεγονός που πιθανόν δείχνει ότι δεν έχει γίνει συστηματική προσπάθεια από τους αρμόδιους φορείς για αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Χαρακτηριστικά, λοιπόν, θα μπορούσε να αναφερθεί ότι στα Αναλυτικά Προγράμματα για το Γυμνάσιο προτείνονται ως δραστηριότητες η αφήγηση γεγονότων από διαφορετικές οπτικές γωνίες, οι μετασχηματισμοί των κειμένων, η μετατροπή του προφορικού λόγου σε γραπτό, η συμπλήρωση ημιτελών κειμένων, η κατασκευή πολυτροπικών κειμένων, ο μετασχηματισμός μονοτροπικού κειμένου σε πολυτροπικό και αντίστροφα και τέλος, η σύνταξη και επεξεργασία κειμένων σε διαφορετικό ύφος. Τέλος, δραστηριότητα που

προτεινόταν ήταν οι επαναδιατυπώσεις κειμένων ως προς τις λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές και υφολογικές επιλογές, την εκφραστική και νοηματική συνοχή και διερεύνηση της καταλληλότητάς τους για την κατασκευή συγκεκριμένης σημασίας (Βακάλη, 2014).

Βάσει των παραπάνω θα μπορούσε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι γίνονται προσπάθειες για ένταξη της Δημιουργικής Γραφής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, εντούτοις παρατηρείται ότι στο Λύκειο οι προσπάθειες αυτές είναι πιο περιορισμένες, αφού πιθανόν δίνεται έμφαση στην προετοιμασία των μαθητών/-τριών για τη συμμετοχή τους στις Πανελλήνιες εξετάσεις.

Η Δημιουργική Γραφή στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

Στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών παρατηρήθηκαν σημαντικές αλλαγές όσον αφορά την αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση¹.

Ξεκινώντας από την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, η Δημιουργική Γραφή εντάσσεται στα πλαίσια του μαθήματος της γλώσσας και συγκεκριμένα αξιοποιείται στα θεματικά πεδία των προσληπτικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων, των κειμενικών τύπων, του λεξιλογίου και της ανάγνωσης βιβλίων. Γίνεται, ως εκ τούτου, κατανοητό, ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος και ειδικότερα στην πλήρωση του σκοπού και των στόχων του μαθήματος αυτού. Όσον αφορά τις δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής που εφαρμόζονται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αφορούν την εκτενή ενασχόληση των μαθητών/-τριών με διαφορετικά είδη κειμένου, την παραγωγή κειμένων για διάφορους σκοπούς, καθώς και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για την παραγωγή πολυτροπικών κειμένων (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, 2021).

Όσον αφορά τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, η λογική της Δημιουργικής Γραφής αξιοποιείται στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Ειδικότερα, όπως αναφέρεται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του 2021, η δημιουργική γραφή θα πρέπει να χρησιμοποιείται στα πλαίσια της διδασκαλίας του εν λόγω μαθήματος, προκειμένου να αντιληφθούν οι μαθητές/-τριες ότι τα λογοτεχνικά κείμενα δεν αναφέρονται στη ζωή των άλλων αλλά στη δική τους ζωή, να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν να μιλήσουν και να γράψουν για τη λογοτεχνία, να

¹ Βοηθητική αποδεικνύεται εδώ η παρουσία ως επόπτη της συγγραφής των Προγραμμάτων του Κωτόπουλου Η. Τριαντάφυλλου, πρώτου καθηγητή πανεπιστημίου στην Ελλάδα με γνωστικό αντικείμενο τη Δημιουργική Γραφή.

καταργήσουν τις αποστάσεις μεταξύ των ανθρώπων και να ενδυναμώσουν τους πανανθρώπινους δεσμούς. Επίσης, στόχος της Δημιουργικής Γραφής, όπως αναφέρεται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, είναι να ενισχυθεί η δημιουργικότητα των μαθητών/-τριών και η κριτική τους ικανότητα, να μπορέσουν οι μαθητές/-τριες να κατασκευάσουν και να αποκωδικοποιήσουν τα μηνύματα του δικού τους κειμένου και τέλος να καλλιεργήσουν την κριτική και δημιουργική ανάγνωση. Όσον αφορά το αντικείμενο και τον τρόπο με τον οποίο δομούνται οι δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, αξ σημειωθεί ότι οι μαθητές/-τριες πειραματίζονται με διαφορετικά λογοτεχνικά είδη, ασχολούνται με τη συγγραφή κειμένων στα οποία χρησιμοποιούν τη φαντασία τους και πραγματεύονται τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους. Επίσης, στα πλαίσια των δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής, ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζουν οι νέες τεχνολογίες, από την αξιοποίηση των οποίων οι μαθητές/-τριες μπορούν να παράγουν και να επεξεργαστούν πολυτροπικά κείμενα (ΦΕΚ 5769/2021).

4.3 Δημιουργική Γραφή και μουσική

Όπως αναφέρθηκε ήδη στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, είναι γενικώς αποδεκτή η άποψη ότι η μουσική επιδρά θετικά στον άνθρωπο και ενισχύει τη δημιουργικότητά του (Kiehn, 2003; Koutsoupidou & Hargreaves, 2009).

Άξια ιδιαίτερης αναφοράς προς αυτή την κατεύθυνση είναι και η άποψη της Κουτσοπίδου (2009), σύμφωνα με την οποία: «Η μουσική δημιουργικότητα συνδέεται με τη γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και η αξία της έχει διαπιστωθεί μέσα από πολλές μελέτες. Η μουσική δημιουργικότητα μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της ικανότητας λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων, στη βελτίωση μαθηματικών ικανοτήτων καθώς και στη γενικότερη κατανόηση και εκτίμηση της μουσικής τέχνης» (Κουτσοπίδου, 2009: 215).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, είναι κρίσιμο να μελετηθεί η σχέση που υπάρχει μεταξύ των δυο επιστημονικών πεδίων, δηλαδή της λογοτεχνίας και της μουσικής. Ο Eagleton (1996), υποστηρίζει ότι η σχέση μεταξύ τους κινείται σε τρεις διαφορετικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά τη συνοδεία της μίας τέχνης από την άλλη, όταν για παράδειγμα ένα μουσικό κομμάτι εμπλουτίζεται από στίχους.

Περνώντας στο δεύτερο άξονα, η σχέση λογοτεχνίας και μουσικής δε σταματάει στην απλή συνοδεία της μία τέχνης από την άλλη, αλλά υπάρχουν έργα που στηρίζονται το ένα στο άλλο, όσον αφορά στην ίδια την ιδέα ή την έμπνευση. Οι δυο τέχνες αλληλοεπηρεάζονται, προσφέροντας η μία στην άλλη θεματικά, δομικά και υφολογικά στοιχεία. Η λέξη συμμαχεί με

τον ήχο, η εικόνα μετατρέπεται σε λόγο, η μουσική φράση ερμηνεύεται από μια εικαστική αναπαράσταση και το αντίστροφο (Καλογήρου, 2001).

Τέλος, στον τρίτο άξονα, εισάγεται μια σημαντική καινοτομία: Η επιστήμη της Γλωσσολογίας όχι μόνο αλλάζει τα δεδομένα στο ίδιο το σύστημα της γλώσσας, αλλά εισέρχεται και σε άλλους τομείς, επιστημών ή τέχνης, όπως η μουσική (Eagleton, 1996). Το γλωσσολογικό μοντέλο χρησιμοποιείται στην ανάλυση των μουσικών έργων. Η μουσική, πλέον, δε θεωρείται επιστημονικά κοντινό πεδίο με τη γλώσσα, αλλά θεωρείται ότι η μουσική είναι μια γλώσσα και η γλώσσα μια μουσική (Λίντοβ, 2005).

Συνεπώς, προκύπτει ότι ο δεύτερος άξονας ακολουθεί πιο ελεύθερα και αφαιρετικά μονοπάτια, ενώ ο τρίτος άξονας αποτελεί μια πιο σύγχρονη επισκόπηση και έχει να κάνει με την ανάλυση της μουσικής με γλωσσολογικούς όρους (Eagleton, 1996).

Πέρα από τους τρεις άξονες που αναφέρθηκαν παραπάνω, οι αναλογίες μεταξύ γλώσσας και μουσικής εντοπίζονται σε όλα τα επίπεδα, φωνολογικό, μορφικό, λεξιλογικό, συντακτικό, υφολογικό, σημασιολογικό. Ο Agawu (2009) αναφέρει τις παρακάτω αναλογίες:

- Αν και η μουσική δεν είναι το διαδεδομένο μέσο επικοινωνίας, έχει χρησιμοποιηθεί για *επικοινωνιακούς σκοπούς*.
- Όπως και η γλώσσα (στο ακουστικό της μέρος), έτσι και η μουσική είναι *οργανωμένη σε ενότητες* χρονικά περιορισμένες, έχοντας αρχή, μέση και τέλος.
- Η μουσική σύνθεση, όπως και η γλωσσική, είναι οργανωμένη σε ξεχωριστές μονάδες ή τεμάχια. Χωρίζεται σε *επιμέρους μέρη*, όπως ακριβώς γίνεται και σε ένα κείμενο. Δεν είναι τυχαίος ο όρος «φράση» που χρησιμοποιείται και από τη γλωσσολογία και από τη μουσική για να δείξει ένα ενιαίο –μεγάλο ή μικρό– σημασιολογικό σύστημα. Και τα δύο έχουν αρμονία, δομή, στοιχεία συνοχής, ροή, ρυθμό, νοήματα.
- Κοινά μορφολογικά στοιχεία εντοπίζονται και στη γλώσσα και στη μουσική. Έννοιες όπως η έκθεση του θέματος, η επανέκθεση, η παραλλαγή, η μίμηση, ο διάλογος και η επανάληψη χρησιμοποιούνται και στα δύο πεδία.
- Κοινή είναι και η έννοια του *προσωπικού ύφους του δημιουργού*: του λογοτέχνη και του συνθέτη αντίστοιχα.
- Τέλος, δεν μπορεί να παραλειφθεί η *κοινωνική, πολιτισμική και ιστορική πτυχή* των δυο τεχνών. Όπως η γλώσσα και η λογοτεχνία, έτσι και η μουσική αντανάκλα την κοινωνία από την οποία προήλθε, τις συνθήκες και τα χαρακτηριστικά της (Λίντοβ, 2005).

Περαιτέρω, η πιο ευρεία μορφή παραγωγικής σύνδεσης της λογοτεχνίας με τη μουσική συναντάται στις εξής δύο τεχνικές: στη μελοποίηση και στη στιχουργική. Ειδικότερα, η μελοποίηση ορίζεται ως η κατασκευή μουσικής σε ήδη υπάρχοντες στίχους, ενώ η στιχουργική ως η τέχνη της κατασκευής στίχων σε ήδη συνθεμένη μουσική. Και, αφού η λογοτεχνία, και πιο συγκεκριμένα, η Δημιουργική Γραφή, έχει ήδη χρησιμοποιήσει άλλες μορφές τέχνης ως ερέθισμα, όπως τα εικαστικά έργα ή τις φωτογραφίες, γίνεται σαφές ότι μπορεί να αξιοποιήσει και τη μουσική (Λίντοβ, 2005).

4.3.1 Παραδείγματα δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής με μουσικό ερέθισμα στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα

Χρήσιμο είναι, στο υποκεφάλαιο αυτό, να μελετηθούν οι προσπάθειες που έχουν γίνει για σχεδιασμό δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής με μουσικό ερέθισμα. Ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι, από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας προέκυψε ότι τα παραδείγματα αυτά είναι λίγα και δεν είναι χρονολογικά πρόσφατα, εντούτοις είναι δηλωτικά των ωφελειών που προκύπτουν για τους μαθητές/-τριες από αυτές.

Καταρχήν, οι Βασιλάκη και Ηλιόπουλος ήταν από τους πρώτους που οργάνωσαν στην Ελλάδα δράσεις, μελέτησαν αποτελέσματα και κατέγραψαν τα δικά τους συμπεράσματα, το 1994. Βέβαια, ακόμα δεν χρησιμοποιούνταν ο όρος Δημιουργική Γραφή, όμως οι τεχνικές ήταν αντίστοιχες. Μέσα στο πλαίσιο ενός προγράμματος που είχε σαν σκοπό τη βιωματική γνωριμία των παιδιών με την τέχνη, θέλησαν να δώσουν ένα ερέθισμα στα παιδιά ώστε να συνθέσουν το δικό τους κείμενο. Γι' αυτό το σκοπό χρησιμοποίησαν ήχους. Το ηχητικό υλικό αποτελούνταν από ήχους και θορύβους πρωτογενούς φυσικού περιβάλλοντος. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι με το κατάλληλο ερέθισμα, οι αισθήσεις του παιδιού ευαισθητοποιούνται και διεγείρονται, προκαλείται συναισθηματική φόρτιση κι έτσι το παιδί, από την παρατήρηση οδηγείται στη δημιουργικότητα. Το πρόγραμμα περιείχε δράσεις, όπως η συγγραφή ιστορίας με βάση ένα μουσικό ερέθισμα, ο σχηματισμός μιας εικόνας στο μυαλό τους κι έπειτα η γραπτή περιγραφή της, η δημιουργία μικρής ιστορίας γι' αυτή την εικόνα. Χαρακτηριστικό των κειμένων των παιδιών ήταν η ικανότητα προσωπικής σύνθεσης λόγου μέσα από το μουσικό ερέθισμα, που άλλωστε αυτή ήταν και η αξία του πειραματισμού. Οι ιστορίες διαβάστηκαν μέσα στην τάξη, εντοπίστηκαν τα κοινά στοιχεία (πλοκή, χώρος, ήρωες) και σε μια τέταρτη φάση, συνέθεσαν όλοι μαζί ένα συλλογικό παραμύθι. Το αποτέλεσμα της ενεργοποίησης της φαντασίας και των συναισθημάτων ήταν ο πλούτος των κειμένων (Βασιλάκη & Ηλιόπουλος, 1994).

Αντίστοιχα συμπεράσματα διεξήγαγε και ο Γιαννακόπουλος (1999) μετά από δράσεις στη ΣΤ΄ τάξη. Το θέμα του προγράμματος ήταν ο Ρομαντισμός και περιείχε παράλληλη θεώρηση του ρεύματος μέσα και από τις τρεις τέχνες: εικαστικά, λογοτεχνία και μουσική. Υπό την καθοδήγηση του καθηγητή της Μουσικής του σχολείου, οι μαθητές/-τριες γνώρισαν τον Chopin και τα έργα του. Άκουσαν μαζούρκες, νυχτερινά και βαλς. Έπειτα συνέθεσαν μικρά κείμενα για την απόδοσή τους (Γιαννακόπουλος, 1999).

Παραπλήσιο project πραγματοποίησε και ο Ηλιόπουλος (1999), δάσκαλος και συγγραφέας, τη σχολική χρονιά 1998-1999 με μαθητές/-τριες της ΣΤ΄ τάξης. Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν έργα του Ρομαντισμού στην ποίηση, στη ζωγραφική και τη μουσική. Η προσέγγιση ήταν πιο εύκολο να γίνει ξεκινώντας από τη ζωγραφική και τη μουσική, και μετά πηγαίνοντας στη λογοτεχνία, καθώς τα παιδιά είναι περισσότερο εξοικειωμένα με την εικόνα και τον ήχο (Καλές Τέχνες). Οι μαθητές/-τριες συμμετείχαν σε δημιουργικές εργασίες, όπως να βρουν έναν πίνακα και να επιλέξουν και να τον επενδύσουν με την κατάλληλη μουσική ή να γράψουν ένα δικό τους κείμενο για τον πίνακα, να ζωγραφίσουν εμπνεόμενοι από κάποιο ποίημα, να γράψουν ένα κείμενο για ένα μουσικό κομμάτι. Σύμφωνα με τον Ηλιόπουλο, «το ενδιαφέρον των παιδιών διατηρήθηκε αμείωτο καθ' όλη τη διάρκεια του project, τα παιδιά παρουσίασαν τις εργασίες τους με δική τους φροντίδα (προβολέας, κασετόφωνο...)». Ακόμα, παρατηρήθηκε ότι έγραψαν πολύ καλά κείμενα ακόμα και μαθητές/-τριες που έγραφαν μέτρια στο «Σκέφτομαι και γράφω» του μαθήματος της γλώσσας (Ηλιόπουλος, 1999).

Σε ηχητικό ερέθισμα στήριξαν τις δράσεις τους οι εμψυχώτριες Βασιλάκη και Δαρδιώτη (2008), όταν πραγματοποίησαν στην Κρήτη ένα σεμινάριο με στόχο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών. Το τριήμερο σεμινάριο, με τίτλο «Δασικά Οικοσυστήματα και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» εμπεριείχε και τη δράση «Συγγραφείς και Ποιητές για λίγο»: Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα το δάσος. Οι εμψυχώτριες οργάνωσαν δράσεις κατά το σχολικό έτος 2007-2008 στο δημοτικό σχολείο του Αγίου Νικολάου Νεάπολης. Τα 150 παιδιά που πήραν μέρος ήταν διαφόρων ηλικιών και ο συνολικός αριθμός των δράσεων ήταν έξι. Η τέταρτη και η έκτη δράση στηρίχθηκαν σε ηχητικό υλικό. Συγκεκριμένα, στην τέταρτη δράση τα παιδιά άκουσαν σε cd ήχους από δάσος και πυρκαγιά. Έπειτα τους ζητήθηκε να καταγράψουν, αφήνοντας τη φαντασία τους ελεύθερη, τα ουσιαστικά που τους έρχονταν στο μυαλό. Στην έκτη δραστηριότητα, τα παιδιά διάλεξαν μία από τις λέξεις που κατέγραψαν κατά την ακρόαση των ήχων του δάσους και τις πυρκαγιές. Έπειτα έφτιαξαν μ' αυτή μια φράση. Γράφοντας όλοι μια φράση στο χαρτί, σχημάτισαν ένα συλλογικό ποίημα.

Δράσεις με μουσική και λογοτεχνία πραγματοποιήθηκαν και στο Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας με εμπυχώτρια την κα Τσιλίκη, τη μουσικό του σχολείου. Στην περίπτωση αυτή οι μαθητές/-τριες πειραματίστηκαν με τη στιχουργική και έγραψαν τους δικούς τους στίχους σε ήδη υπάρχουσες μελωδίες (Τσιλίκη, 2010).

Ομοίως, ο Γρόσδος (2013) σε έρευνα που αφορούσε στη χρήση της εικόνας σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, ενέταξε και ένα κομμάτι χρήσης της μουσικής ως ερεθίσμα. Οι δράσεις πραγματοποιήθηκαν σε παιδιά Δ', Ε' και ΣΤ' τάξης και είχαν ως αντικείμενο επεξεργασίας τις εντυπώσεις που δημιουργεί η μουσική σε μια ταινία. Φυσικά, τα παιδιά άκουγαν τη μουσική χωρίς να βλέπουν τη εικόνα από τον βιντεοπροβολέα, ώστε να μην επηρεαστούν από την πλοκή της ταινίας. Όταν ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς που έλαβαν μέρος στην έρευνα να αξιολογήσουν τα κείμενα των παιδιών (της συνολικής έρευνας, με περισσότερα τα εικονικά ερεθίσματα και λιγότερο τα ηχητικά) οι απόψεις τους ήταν θετικές και αυτό οφειλόταν σε τέσσερις παράγοντες:

- στην ελευθερία στην έκφραση,
- στη δύναμη του ερεθίσματος,
- στο δημιουργικό κλίμα της τάξης και
- στον παιγνιώδη χαρακτήρα των δραστηριοτήτων, που δεν έμοιαζαν με γλωσσικές ασκήσεις (Γρόσδος, 2013).

Τέλος, ανάλογα συμπεράσματα διατύπωσε και η εκπαιδευτικός Ρεβέκκα-Αθηνά Καραάμπελα όσον αφορά τη συμμετοχή και την προσπάθεια των δικών της μαθητών/-τριών στο πρόγραμμα που πραγματοποίησε στη Β' τάξη του Δημοτικού Σχολείου Σταμάτας. Η έρευνά της αποτελούσε μια διδακτική παρέμβαση με βασικό στόχο να έρθουν οι μαθητές/-τριες σε επαφή με ήχους της φύσης, να φτιάξουν τα δικά τους «ηχοτοπία», πλούσια από ακούσματα της φύσης, να δημιουργήσουν ένα ψηφιακό παραμύθι και να το επενδύσουν ηχητικά (βάζοντας αφήγηση, ήχους και τραγούδι). Έτσι, ο ήχος και η μουσική έγιναν αφορμή για δημιουργική μάθηση. Στην παραπάνω έρευνα, μετά τη δημιουργία του παραμυθιού με θέμα τους ήχους που είχαν ακούσει, τα παιδιά κλήθηκαν να φτιάξουν και το δικό τους τραγούδι (ομαδικά). Μυήθηκαν, δηλαδή, και στον κόσμο της στιχουργικής. Τα παιδιά ασχολήθηκαν αρκετές ώρες με τη Δημιουργική Γραφή και, παρ' όλο που θεώρησαν τη διαδικασία δύσκολη, αποτέλεσε γι' αυτά μια πρόκληση. Περισσότερα εμπόδια παρουσιάστηκαν κατά τη δημιουργία στίχων, καθώς ενώ η φαντασία τους ήταν πλούσια, δυσκολεύτηκαν να εκφραστούν μέσα από τους κανόνες του ρυθμού της ποίησης (Καραάμπελα, 2013).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι οι μαθητές/-τριες, ανεξάρτητα από την ηλικία τους ή τα ατομικά χαρακτηριστικά τους, επιθυμούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής έχοντας ως ερέθισμα κάποιο μουσικό κομμάτι, ενώ αποκομίζουν από τη διαδικασία αυτή πολύπλευρα οφέλη.

Κεφάλαιο 5: The Pink Floyd

Το ροκ συγκρότημα, τα τραγούδια του οποίου αποτελούν αφορμή για το σχεδιασμό και την υλοποίηση παιδαγωγικών δραστηριοτήτων στη δική μας εργασία, είναι οι Pink Floyd.

Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για ένα συγκρότημα που πλέον χαρακτηρίζεται ως «θρυλικό», τόσο λόγω της ευρείας αποδοχής του από το κοινό όσο και λόγω του περιεχομένου των μουσικών κομματιών τους (Pink Floyd.com, n.d.).

Χρήσιμο είναι, στο σημείο, αυτό, να γίνει μια συνοπτική αναφορά στην *ιστορία* του συγκροτήματος, η οποία ξεκινά στα μέσα της δεκαετίας του 1960, όταν τρεις κιθαρίστες, ο Roger “Syd” Barrett, ο Roger Waters και ο David Gilmour γνώρισαν στο Λονδίνο το Nick Manson (μπασίστα) και τον Rick Wright (πλήκτρα) και όλοι μαζί δημιούργησαν το συγκρότημα. Όσον αφορά την *ονοματοδοσία*, προήλθε από τον ιδρυτή του, Roger “Syd” Barrett και βασιζόταν σε ένα αμάλγαμα του Floyd District Council και του μπλουζ μουσικού Pink Anderson. Εντούτοις αξίζει να σημειωθεί ότι αρχικά το συγκρότημα ήταν γνωστό ως The Screaming Abdabs (Pink Floyd.com, n.d.).

Περαιτέρω, η *πορεία* που ακολούθησαν οι Pink Floyd ήταν ανοδική μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1960, εντούτοις η ασταθής συμπεριφορά του Syd Barrett, η οποία οφειλόταν κατά κύριο λόγο στην υπερβολική κατανάλωση παραισθησιογόνων ουσιών, είχε ως αποτέλεσμα τη δυσαρέσκεια μεγάλης μερίδας των ακροατών και κατ’ επέκταση την υποχρεωτική απομάκρυνση του Barrett από το συγκρότημα. Κατόπιν, οι Pink Floyd βίωσαν ξανά την αποδοχή του κοινού, με αποκορύφωμα το 1973, όταν έγιναν παγκοσμίως γνωστοί με το δίσκο “the dark sight of the moon”. Ακολούθησαν οι δίσκοι “wish you were here” (1975), “animals” (1977) και “the wall” (1979), που ομοίως σημείωσαν μεγάλη επιτυχία. Εντούτοις, το 1987, ο Roger Waters αποφάσισε να αποχωρήσει από το συγκρότημα, ενώ επίσης κινήθηκε δικαστικά έναντι των υπολοίπων μελών, επειδή συνέχισαν να διατηρούν το όνομα Pink Floyd

παρά την αποχώρησή του. Η διαμάχη αυτή έληξε έπειτα από έναν εξωδικαστικό συμβιβασμό μεταξύ των δυο μερών και έτσι το συγκρότημα συνέχισε την πορεία του. Ο τελευταίος δίσκος που έβγαλαν ήταν το “the division bell”, το 1994, τα τραγούδια του οποίου υπήρξαν από τα πλέον εμπορικά, στο Λονδίνο αλλά και σε όλο τον κόσμο. Τέλος, το 2005, έγινε επανένωση του συγκροτήματος, αφού επέστρεψε ο Roger Waters και δόθηκε η τελευταία συναυλία τους στο Λονδίνο, στις 2 Ιουλίου του ίδιου έτους. Έκτοτε, τα μέλη του συγκροτήματος ακολούθησαν σόλο καριέρα ή συνεργάστηκαν μεταξύ τους, ως дуάδες. Η πιθανότητα επανένωσης και δημιουργίας καινούριου δίσκου αποκλείστηκε έπειτα από τον θάνατο του Rick Wright το 2008. Ωστόσο, για να τιμήσουν τη μνήμη του, οι Gilmour&Manson κυκλοφόρησαν το 2014 το δίσκο “the endless river” που περιελάμβανε ηχογραφήσεις του Wright πριν τον θάνατο του. Εντούτοις στο δίσκο αυτό δεν συμμετείχε ο Roger Waters (pink floyd.com, n.d.).

Από τα παραπάνω προκύπτει πως επρόκειτο για ένα ιστορικό συγκρότημα, το οποίο κυριάρχησε στη μουσική βιομηχανία για τουλάχιστον τρεις δεκαετίες, χωρίς ωστόσο να μπορέσει να επιβιώσει, λόγω των ερίδων που είχε αναπτυχθεί στο εσωτερικό του. Παρόλα αυτά, όπως θα αναφερθεί και παρακάτω, τα τραγούδια που ηχογράφησε κατάφεραν να κερδίσουν το μουσικό κοινό σε παγκόσμιο επίπεδο, λόγω της δυναμικής τους αλλά και λόγω των νοημάτων που μετέδιδαν.

5.1 Οι δίσκοι και τα τραγούδια του συγκροτήματος

Όπως προαναφέρθηκε, οι δίσκοι και τα τραγούδια των Pink Floyd έγιναν ευρέως γνωστά σε παγκόσμιο επίπεδο και ως εκ τούτου σημείωσαν μεγάλη εμπορική επιτυχία. Χρήσιμο είναι, στο σημείο αυτό, να γίνει μια συνοπτική αναφορά στους δίσκους του συγκροτήματος. Επίσης, όπου κρίνεται απαραίτητο, θα αναφερθούν τα κυριότερα τραγούδια που περιελάμβαναν οι δίσκοι αυτοί, τραγούδια τα οποία έκρυβαν κάποιο συμβολισμό ή κάποιο νόημα. Ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι δε θα αναφερθούν κομμάτια από όλους τους δίσκους, καθώς αυτό θα ξέφευγε από τα πλαίσια της εργασίας και θα ήταν κουραστικό για τους αναγνώστες.

The piper at the gates of dawn

Πρόκειται για τον πρώτο δίσκο ψυχεδελικής ορχηστρικής μουσικής που έβγαλαν οι Pink Floyd, το 1967, έχοντας υπογράψει συμβόλαιο με τη δισκογραφική εταιρία EMI.

Όσον αφορά τα τραγούδια που συμπεριλαμβάνονται στον εν λόγω δίσκο, αξίζει καταρχήν να σημειωθεί ότι πρόκειται κατά κύριο λόγο για μακροσκελή μουσικά κομμάτια που είχαν δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα αυτοσχεδιασμού, όπως είναι για παράδειγμα το “Interstellar Overdrive” και το “PowR. TocH.”, ενώ επίσης υπήρχαν και μικρότερης διάρκειας κομμάτια, που είχε συνθέσει ο Syd Barrett, όπως είναι το “Lusifer Sam”. Σε γενικές γραμμές, οι στίχοι των τραγουδιών αυτών χαρακτηρίζονταν ως περίεργοι.

Παρόλα αυτά, η απήχηση που είχε ο δίσκος αυτός ήταν ιδιαίτερα σημαντική, αφού σε μικρό χρονικό διάστημα κατάφερε να γίνει ασημένιος και να κατακτήσει την 6^η θέση στα μουσικά charts της Μεγάλης Βρετανίας και να κυκλοφορήσει σε δέκα ακόμα χώρες σε όλο τον κόσμο (Σαμούρκας, 2016).

A Saucerful of secrets

Ο δίσκος αυτός ηχογραφήθηκε και κυκλοφόρησε έναν χρόνο μετά τον πρώτο, δηλαδή το 1968, από την δισκογραφική εταιρία EMI/ Columbia, με την οποία συνεργάζονταν οι Pink Floyd. Επίσης, κυκλοφόρησε και στην Αμερική, από τη δισκογραφική εταιρία Tower. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτός ήταν και ο τελευταίος δίσκος στον οποίο συμμετείχε ο Syd Barrett ως κιθαρίστας και τραγουδιστής.

Ο εν λόγω δίσκος δεν κατάφερε να κάνει την ίδια επιτυχία με τον προηγούμενο, εντούτοις όμως περιελάμβανε ορισμένα κομμάτια που χρήζουν αναφοράς, κυρίως λόγω της ιστορίας τους και των νοημάτων που μετέδιδαν. Πιο συγκεκριμένα:

- “Let there be more light”: πρόκειται για το πρώτο τραγούδι του δίσκου, το οποίο έγραψε ο Roger Watters. Στο συγκεκριμένο τραγούδι υπήρχε ο στίχος “for there revealed in glowing robes was Lucy in the sky” που αποτελεί χιουμοριστική αναφορά στο “Lucy in the sky” των Beatles.
- “Remember a day”: είναι το δεύτερο κατά σειρά κομμάτι του δίσκου και είναι το μοναδικό στο οποίο παίζει κιθάρα ο Syd Barrett.
- “Set the controls for the heart of sun”: οι στίχοι του συγκεκριμένου τραγουδιού προέρχονται από ένα κινέζικο βιβλίο ποίησης με τίτλο “fire clown” και αναφέρονται σε έναν κοσμοναύτη που αυτοκτόνησε μέσα στο διαστημόπλοιό του, ενόσω πήγαινε στον Ήλιο.
- “Corporal Clegg”: πρόκειται για ένα τραγούδι που αναφέρεται σε προσωπικά βιώματα. Πιο συγκεκριμένα, οι στίχοι του τραγουδιού μιλάνε για έναν στρατιώτη, ο οποίος κατά τη διάρκεια του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου έχασε το πόδι του. Σύμφωνα με τον Watters, αιτία για τη σύνθεση του συγκεκριμένου τραγουδιού

αποτελέσει η συμμετοχή του πατέρα του στον πόλεμο και οι προσωπικές θυσίες που έκανε εκεί.

- “A Saucerful of secrets”: είναι το μουσικό κομμάτι με το οποίο ξεκινά το δεύτερο μέρος του δίσκου. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια σύνθεση από τέσσερα τραγούδια, το “*Something Else*”, το “*Syncopated Pandemonium*”, το “*Storm Signal*” και το “*Celestial Voices*”. Σύμφωνα με τον Gilmour το μουσικό αυτό κομμάτι καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την κατεύθυνση που ακολούθησε το συγκρότημα κατά τη δεκαετία του 1970, αφού η μουσική τους έγινε progressive rock.
- “See- saw”: είναι ένα τραγούδι με βαθιά νοήματα, το οποίο συνέθεσε ο Richard Wright και αναφέρεται στην χαμένη παιδική αθωότητα των ενηλίκων.
- “Jugband Blues”: είναι, επίσης, ένα πολύ ενδιαφέρον τραγούδι, αφ’ ης στιγμής ήταν το τελευταίο στο οποίο συμμετείχε ο Syd Barrett και μάλιστα αναφερόταν στα προβλήματα σχιζοφρένειας που αντιμετώπιζε. Ακόμα, αξίζει να σημειωθεί ότι σε κάποιο σημείο του τραγουδιού συμμετέχει η μπάντα του Στρατού Σωτηρίας, όπως είχε ζητήσει ο ίδιος ο Syd Barrett (Σαμούρκας, 2016).

Music for the film more

Ο δίσκος αυτός ηχογραφήθηκε το 1969 και κυκλοφόρησε στην Ευρώπη από τη δισκογραφική εταιρία EMI/ Columbia, με την οποία συνεργάζονταν οι Pink Floyd, καθώς και στην Αμερική, από τη δισκογραφική εταιρία Tower. Περιλάμβανε 13 ακουστικές μπαλάντες, δύο εκ των οποίων έγιναν ευρέως γνωστές, το “the Nile song” και το “Ibiza bar”.

Όσον αφορά την απήχηση του δίσκου, αξίζει να σημειωθεί ότι βρέθηκε στο βρετανικό TOP- 10 και στο γαλλικό TOP- 5, ενώ στη Γαλλία ο δίσκος έγινε χρυσός (Σαμούρκας, 2016).

Ummagumma

Ο συγκεκριμένος δίσκος κυκλοφόρησε το 1969 και περιελάμβανε δυο μέρη. Στο πρώτο μέρος τα τραγούδια ήταν ηχογραφημένα από τις συναυλίες που είχε δώσει το συγκρότημα στο Mother’s Club (27 Απριλίου) και στο College of Commerce (2 Μαΐου) . Αντίστοιχα, στο δεύτερο μέρος υπήρχαν τραγούδια ηχογραφημένα σε στούντιο, όπου κάθε μέλος του συγκροτήματος έκανε μια σύνθεση.

Χρήσιμο είναι, τέλος, να αναφερθεί ότι ο συγκεκριμένος δίσκος έγινε χρυσός στη Γαλλία, ασημένιος στο Ηνωμένο Βασίλειο και πλατινένιος στις Ηνωμένες Πολιτείες της

Αμερικής, ενώ επίσης βρέθηκε στις πρώτες θέσεις των charts σε Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο και Γαλλία (Σαμούρκας, 2016).

Atom heart mother

Πρόκειται για τον πέμπτο κατά σειρά δίσκο του συγκροτήματος που κυκλοφόρησε στα τέλη του 1970 μέσω της δισκογραφικής εταιρίας Harvest Records.

Οι ηχογραφήσεις του συγκεκριμένου δίσκου ξεκίνησαν έπειτα από την ολοκλήρωση του soundtrack για την ταινία «Zabriskie point», τον Φεβρουάριο του 1970. Πρόκειται για ένα κομμάτι διάρκειας 24 λεπτών, το οποίο αποτελεί ένα σύνολο από ορχηστρικές συνθέσεις και περιλαμβάνεται στο πρώτο μέρος του δίσκου.

Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί ότι στο συγκεκριμένο δίσκο, εκτός από τους Pink Floyd, συμμετέχουν τα μέλη της EMI Pop Orchestra, ο John Alldis Choir και ο Alan Stails.

Τέλος, ο δίσκος είχε μεγάλη απήχηση τόσο στην Μεγάλη Βρετανία όσο και σε πολλές χώρες του εξωτερικού. Ενδεικτικά θα μπορούσε να αναφερθεί προς αυτή την κατεύθυνση ότι έγινε χρυσός στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Γαλλία, στην Αυστρία, στην Γερμανία και στην Ιταλία, ενώ επίσης ήταν ο πρώτος δίσκος που κατάφερε να βρίσκεται στην 55^η θέση των μουσικών charts στις Ηνωμένες Πολιτείες (Σαμούρκας, 2016).

Meddle

Ο συγκεκριμένος δίσκος είναι ο έκτος κατά σειρά, που κυκλοφόρησε στα τέλη Οκτωβρίου 1971 στο Λονδίνο, με τις ηχογραφήσεις των τραγουδιών να έχουν γίνει στο Abbey Road Studio και στο Morgan Studio στο Λονδίνο.

Στον δίσκο περιλαμβάνονται 6 μουσικά κομμάτια, με το τελευταίο (echoes) να είναι το μεγαλύτερο σε διάρκεια (23:31'). Κάτι που θα πρέπει να σημειωθεί είναι ότι, σε αντίθεση με τους προηγούμενους δίσκους, όπου τους στίχους των τραγουδιών έγραφε ο Roger Waters, στο “Meddle” τα τραγούδια γράφτηκαν από όλα τα μέλη του συγκροτήματος.

Τέλος, ο δίσκος αυτός αποτελεί ορόσημο για τους Pink Floyd, αφού σηματοδοτεί τη μετάβασή τους από το ψυχεδελικό ροκ στο art και στο progressive rock (Σαμούρκας, 2016).

Obscured by clouds

Ο δίσκος Obscured by clouds βασίστηκε στο soundtrack της γαλλικής ταινίας “La Vallee” του σκηνοθέτη Barbet Sreender. Και σε αυτή την περίπτωση, στους στίχους αλλά και στη σύνθεση των κομματιών συμμετείχαν όλα τα μέλη του συγκροτήματος.

Ο δίσκος κυκλοφόρησε από την δισκογραφική εταιρία Harvest Records, κατέκτησε υψηλές θέσεις τόσο στα βρετανικά όσο και στα αμερικάνικα μουσικά charts (Σαμούρκας, 2016).

The dark side of the moon

Ο συγκεκριμένος δίσκος κυκλοφόρησε το 1973 και φαίνεται να αποτελεί ορόσημο για τη μετάβαση του συγκροτήματος από την κλασική ροκ στην ηλεκτρονική μουσική.

Το “the dark side of the moon” παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον λόγω της θεματικής των μουσικών κομματιών, τα οποία διαπραγματεύονταν ζητήματα όπως ο θάνατος, οι ψυχικές διαταραχές, ο χρόνος, οι συγκρούσεις, τα ταξίδια και η απληστία. Αξίζει να αναφερθεί, μάλιστα, ότι τα ζητήματα αυτά θίγονταν τόσο μέσα από τους στίχους όσο και μέσα από τους ήχους των μουσικών κομματιών. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι:

- Στο τραγούδι “on the run”, ακούγεται ήχος αεροπλάνου που συντρίβεται, κάτι που υποδηλώνει φοβία για τα αεροπλάνα.
- Στο τραγούδι “time” ακούγεται ο ήχος ξυπνητηριού, κάτι που υποδηλώνει το πόσο γρήγορα περνάει ο χρόνος.
- Οι στίχοι του τραγουδιού “eclipse” αναφέρονται στις διαταραγμένες διαπροσωπικές σχέσεις οι οποίες χαρακτηρίζονται από συγκρούσεις.
- Το “brain damage” αναφέρεται στις ψυχικές διαταραχές και συγκεκριμένα στην τρέλα.

Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί η πρωτοτυπία του συγκεκριμένου δίσκου, η οποία έγκειται στο γεγονός της αλληλεπίδρασης του δημιουργού των τραγουδιών Roger Waters με το κοινό. Ειδικότερα, δημιούργησε κάρτες ερωτήσεων που σχετίζονταν με τα θέματα του τραγουδιού και κατόπιν ζήτησε από αρκετούς περαστικούς να απαντήσουν στις ερωτήσεις αυτές, μαγνητοφωνώντας τις απαντήσεις τους, οι οποίες συμπεριλήφθηκαν στο δίσκο.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι ο συγκεκριμένος δίσκος είναι ένας από τους πλέον εμπορικούς του συγκροτήματος. Ειδικότερα, βρέθηκε στη πρώτη θέση του Billboard 200 για μια εβδομάδα ενώ παρέμεινε στην λίστα για τα επόμενα 14 χρόνια. Στην Αμερική ο δίσκος έγινε πλατινένιος το 1990 και διαμαντένιος εννιά χρόνια αργότερα. Πλέον είναι 15 φορές πλατινένιος (Σαμούρκας, 2016).

Wish you were here

Πρόκειται για έναν ακόμα εμπορικό δίσκο των Pink Floyd, ο οποίος κυκλοφόρησε το 1975 και είχε ως βασική θεματική τη μουσική βιομηχανία, τους εκπροσώπους του χώρου, αλλά

και τα προβλήματα που προκαλεί στους ανθρώπους που εμπλέκονται με αυτή, για παράδειγμα τους μουσικούς και τους τραγουδιστές.

Μουσικά κομμάτια του δίσκου που χρήζουν ιδιαίτερης μνείας είναι τα ακόλουθα:

- “welcome to the machine”: αναφέρεται στη μουσική βιομηχανία, η οποία απευθύνεται στη μάζα και για αυτό το λόγο καλείται από τους μουσικούς ως «μηχανή».
- “have a cigar”: πρόκειται για αναφορά- στηλίτευση στους ηγέτες της μουσικής βιομηχανίας, η συμπεριφορά και οι στάσεις των οποίων είναι κατακριτέες.
- “wish you were here”: το τραγούδι αυτό γράφτηκε για το ιδρυτικό μέλος του συγκροτήματος, τον Syd Barrett, ο οποίος αποχώρησε λόγω των προβλημάτων ψυχικής υγείας που αντιμετώπιζε.
- “Shine on you crazy diamond”: και αυτό το τραγούδι αναφέρεται στον Barrett και στα προβλήματα που τον ανάγκασαν να αποχωρήσει από το συγκρότημα.

Περαιτέρω, όπως έγινε γνωστό, κατά τη διάρκεια ηχογράφησης του συγκεκριμένου δίσκου, ο Barrett επισκέφτηκε το στούντιο, όπου συνομίλησε με τα μέλη του συγκροτήματος, σε μια συγκινησιακά φορτισμένη ατμόσφαιρα.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το “Wish you were here” σημείωσε μεγάλη εμπορική επιτυχία, αφού έγινε χρυσός, πλατινένιος και διαμαντένιος σε πολλές χώρες, ενώ στη Μεγάλη Βρετανία προ-πωλήθηκαν 250.000 αντίτυπα, γεγονός που κατέταξε τον δίσκο στην πρώτη θέση των βρετανικών charts (Σαμούρκας, 2016).

Animals

Ο δίσκος κυκλοφόρησε το 1977 και σε αντίθεση με τους προηγούμενους, έλαβε μικτές κριτικές, τόσο θετικές όσο και αρνητικές. Όσον αφορά στα ζητήματα που διαπραγματευόταν, πρόκειται κατά κύριο λόγο για την κοινωνική και πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στη Μεγάλη Βρετανία, την περίοδο κατά την οποία γράφτηκαν τα τραγούδια. Έτσι, για παράδειγμα, το τραγούδι “dogs” στηλιτεύει τους επιχειρηματίες, οι οποίοι δεν διστάζουν να ασκήσουν όλη την επιρροή τους ώστε να γίνουν πλουσιότεροι. Αντίστοιχα, το τραγούδι “pigs” τίθεται κατά εκείνων που έχουν αναλάβει το ρόλο των προστατών της ηθικής.

Τέλος, παρά τις αρνητικές κριτικές που δέχτηκε, ο συγκεκριμένος δίσκος έγινε χρυσός και πλατινένιος σε αρκετές χώρες του κόσμου, ενώ αντίστοιχα βρέθηκε στις πρώτες θέσεις των μουσικών charts (Σαμούρκας, 2016).

The Wall

Πρόκειται για το πρώτο σε πωλήσεις διπλό άλμπουμ στην ιστορία της μουσικής βιομηχανίας, αφού συνολικά έχουν πωληθεί περισσότερα από 30 εκατομμύρια αντίτυπα παγκοσμίως. Επίσης, η ιστορία που διαπραγματεύεται το συγκεκριμένο άλμπουμ γυρίστηκε και σε ταινία μεγάλου μήκους το 1982, με τίτλο “Pink Floyd- the Wall”.

Αναλυτική αναφορά στο συγκεκριμένο μουσικό άλμπουμ θα γίνει στο επόμενο υπό-κεφάλαιο της εργασίας, αφού αυτό επιλέχθηκε ως αφορμή για το σχεδιασμό και την υλοποίηση της παιδαγωγικής παρέμβασης (Σαμούρκας, 2016).

The final cut

Πρόκειται για έναν δίσκο ο οποίος δεν έκανε μεγάλη εμπορική επιτυχία, εντούτοις όμως τα τραγούδια του παρουσιάζουν ενδιαφέρον, κυρίως λόγω των αντιμιλιταριστικών μηνυμάτων τους. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι στίχοι του “The Gunner's Dream” μιλούν για το μεταπολεμικό όνειρο ενός ειρηνικού κόσμου χωρίς τρομοκρατία
- Στο “Get Your Filthy Hands Off My Desert” αναφέρονται ηγέτες του κόσμου και πολεμικές συγκρούσεις στις οποίες οι παραπάνω οδήγησαν τις χώρες τους.
- Οι στίχοι του “The Fletcher Memorial Home” παρουσιάζουν την αγανάκτηση και την αποστροφή του Roger Waters προς τις κυβερνήσεις του κόσμου μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Για αυτό και τους χαρακτηρίζει ως "υπέρ- αναπτυγμένα βρέφη" και "αθεράπευτους τυράννους" (Σαμούρκας, 2016).

A Momentary lapse of reason

Ο συγκεκριμένος δίσκος κυκλοφόρησε το 1987 σε Ευρώπη και Αμερική, από τα δυο βασικά μέλη του συγκροτήματος, τον Manson και τον Gilmour, ενώ υπήρχαν και αρκετές guest συμμετοχές, μια εκ των οποίων ήταν εκείνη του Wright που κατά την προηγούμενη περίοδο είχε αποχωρήσει από το συγκρότημα.

Όσον αφορά στα κομμάτια που χρήζουν αναφοράς, είναι τα ακόλουθα:

- “Signs of life”: το συγκεκριμένο κομμάτι αναφέρεται στον Syd Barrett και συγκεκριμένα στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονταν τον κόσμο.
- “The dogs of wars”: πρόκειται για το μεγαλύτερο σε διάρκεια κομμάτι του δίσκου και περιγράφει την αιτία του πολέμου, που είναι ουσιαστικά η θέληση των ηγετών να αυξήσουν τα κέρδη τους.
- “On the turning away”: στο κομμάτι αυτό γίνεται μια προσπάθεια αποκωδικοποίησης της κοινωνίας, η οποία φαίνεται ότι αποστρέφεται τα πιο

αδύναμα μέλη της. Επίσης το κομμάτι αυτό αναφέρεται στο παγκόσμιο και διαχρονικό πρόβλημα της φτώχειας.

Τέλος, όσον αφορά την επιτυχία του συγκεκριμένου δίσκου, αξίζει να σημειωθεί ότι έγινε χρυσός και πλατινένιος σε αρκετές χώρες πέραν της Μεγάλης Βρετανίας, ενώ επίσης βρέθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα στην κορυφή των μουσικών charts (Σαμούρκας, 2016).

Delicate sound of thunder

Πρόκειται για ένα διπλό άλμπουμ, που κυκλοφόρησε στα τέλη του 1988 και περιλαμβάνει ζωντανές ηχογραφήσεις από την περιοδεία που είχε κάνει το συγκρότημα για την προώθηση του προηγούμενου δίσκου, στο Long Island της Νέας Υόρκης. Και στην περίπτωση αυτή, το άλμπουμ έγινε χρυσό και πλατινένιο σε αρκετές χώρες πέραν της Μεγάλης Βρετανίας, ενώ επίσης βρέθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα στην κορυφή των μουσικών charts (Σαμούρκας, 2016).

The division bell

Ο δίσκος αυτός κυκλοφόρησε στα τέλη του 1994 και είχε ως βασικό θέμα τα προβλήματα στην επικοινωνία που χαρακτηρίζουν ορισμένους ανθρώπους και ο τρόπος με τον οποίο τα προβλήματα αυτά μπορούν να επιλυθούν μέσα από τη διαδικασία της συζήτησης. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί πως ορισμένα από τα κομμάτια που περιλαμβάνονται στο δίσκο, όπως για παράδειγμα το “lost for words” έχουν έμμεσες αναφορές στην αποξένωση του πάλαι ποτέ μπασίστα του συγκροτήματος, τον Rotzer Waters, αλλά και στον ιδρυτή του, Syd Barrett.

Όσον αφορά την εμπορικότητα και την επιτυχία του δίσκου, αξίζει να σημειωθεί ότι και σε αυτή την περίπτωση βρέθηκε στην κορυφή των μουσικών charts, εντούτοις αρκετοί ήταν κι εκείνοι που άσκησαν αρνητικές κριτικές για το περιεχόμενό του (Σαμούρκας, 2016).

P.U.L.S.E

Το συγκεκριμένο άλμπουμ είναι διπλό και ηχογραφήθηκε ζωντανά το 1994, κατά τη διάρκεια της περιοδείας που έκαναν οι Pink Floyd για την προώθηση του δίσκου «the division bell».

Όσον αφορά το περιεχόμενό του, το πρώτο CD περιλαμβάνει διάφορα τραγούδια τους από παλαιότερους δίσκους, ενώ το δεύτερο CD περιλαμβάνει ολόκληρο το δίσκο «the dark side of the moon» ηχογραφημένο ζωντανά.

Τέλος, η εμπορική επιτυχία του εν λόγω άλμπουμ ήταν μεγάλη, με βραβεύσεις και με κυριαρχία στα μουσικά charts τόσο στη Μεγάλη Βρετανία όσο και σε άλλες χώρες (Σαμούρκας, 2016).

Is there anybody out there? The wall live 1980- 81

Το συγκεκριμένο διπλό άλμπουμ ηχογραφήθηκε ζωντανά το 1980 και το 1981 στο Earls Court στο Λονδίνο, στα πλαίσια της προώθησης του δίσκου « The wall», εντούτοις κυκλοφόρησε 20 χρόνια μετά, στις αρχές του 2000. Η εμπορική επιτυχία του εν λόγω άλμπουμ ήταν μεγάλη, τόσο στη Μεγάλη Βρετανία όσο και σε άλλες χώρες (Σαμούρκας, 2016).

The Endless river

Πρόκειται για τον τελευταίο δίσκο των Pink Floyd, που κυκλοφόρησε στα τέλη του 2014, αρχικά στη Γερμανία και την Αυστραλία και μετέπειτα σε όλο τον κόσμο.

Ο δίσκος είναι αφιερωμένος στον Richard Write, που λίγα χρόνια πριν (το 2008), είχε φύγει από τη ζωή έπειτα από μάχη που έδωσε με τον καρκίνο. Έτσι, στα τέσσερα μέρη του δίσκου υπάρχουν ηχογραφήσεις του Write, όσο εκείνος ήταν στη ζωή.

Όσον αφορά τον τίτλο του δίσκου, προέρχεται από στίχο τραγουδιού που περιλαμβάνόταν στο δίσκο «the division bell». Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, το εξώφυλλο του δίσκου, που απεικονίζει έναν άντρα να κωπηλατεί, πηγαίνοντας προς το φως. Ως εκ τούτου γίνεται σαφή αναφορά τόσο στον Write όσο και στον Barrett που είχαν φύγει από τη ζωή.

Τέλος, όσον αφορά την εμπορική επιτυχία του άλμπουμ, εκτός από τις βραβεύσεις του, κατέλαβε την πρώτη θέση των μουσικών charts σε πολλές χώρες (Σαμούρκας, 2016).

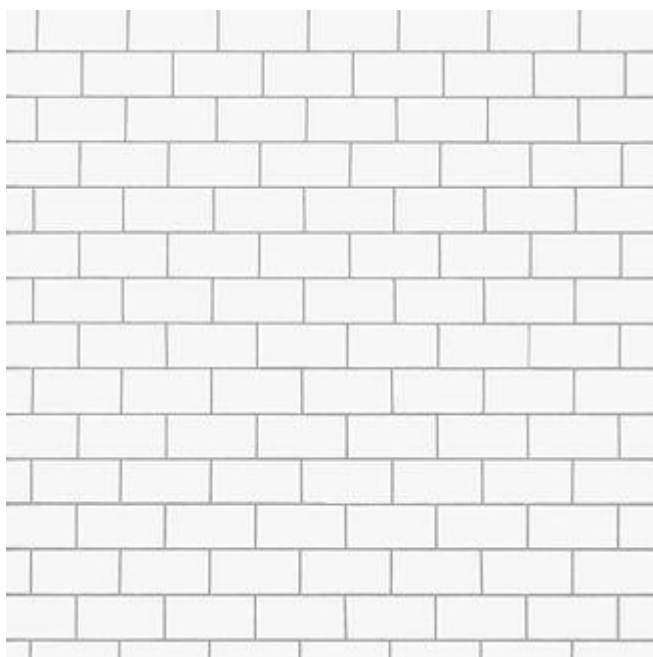
5.2 Αναλυτική παρουσίαση του επιλεγόμενου δίσκου

Ο δίσκος που επελέγη για να λειτουργήσει ως αφορμή των δημιουργικών δραστηριοτήτων είναι το “THE WALL”, ένας από τους πλέον εμπορικούς δίσκους των Pink Floyd, ο οποίος μάλιστα γυρίστηκε και σε ταινία. Χρήσιμο είναι, εντούτοις, να γίνει η αναλυτική παρουσίασή του, εστιάζοντας στο νόημα των τραγουδιών που περιλαμβάνονταν σε αυτόν.

Πιο συγκεκριμένα, αφορμή για τη δημιουργία του δίσκου υπήρξε ένα περιστατικό που συνέβη κατά τη διάρκεια συναυλίας του συγκροτήματος, όταν ο Syd Barrett επέδειξε ανάρμοστη συμπεριφορά σε έναν παρευρισκόμενο. Υπενθυμίζεται, άλλωστε, ότι λόγω της

υπερβολικής χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών αλλά και λόγω των προβλημάτων ψυχικής υγείας που παρουσίαζε, ο ιδρυτής του συγκροτήματος επεδείκνυε γενικώς ανάρμοστη συμπεριφορά και ως εκ τούτου αναγκάστηκε να αποχωρήσει.

Συνεπώς, ορμώμενοι από το παραπάνω περιστατικό, οι Pink Floyd σχεδίασαν το δίσκο «The wall» που είχε ως κεντρικό θέμα τις σκοτεινές πτυχές της ανθρώπινης φύσης, την απομόνωση, τη μοναξιά, καθώς και τα τραύματα – ψυχικά και σωματικά- της παιδικής ηλικίας. Όλα αυτά αναγκάζουν τον άνθρωπο να υψώσει έναν τοίχο (wall), ανάμεσα σε εκείνον και στον κοινωνικό του περίγυρο.

Εικόνα 1: το πρώτο εξώφυλλο του δίσκου, στο οποίο είχε επιλεγεί να φαίνεται μόνο ο τοίχος, χωρίς τον τίτλο ή το όνομα του συγκροτήματος. Πηγή: [The Wall - Βικιπαίδεια \(wikipedia.org\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Wall)

Όσον αφορά το περιεχόμενό του, ο δίσκος είναι διπλός και τα τραγούδια του παρουσιάζουν μια συνέχεια, αφού ουσιαστικά αφηγούνται μια ιστορία, εκείνη του φανταστικού χαρακτήρα, του Pink. Ο χαρακτήρας αυτός έχει δανειστεί στοιχεία αφενός από τον **Syd Barrett** και αφετέρου από τον **Roger Waters**, του οποίου τα παιδικά χρόνια ήταν δύσκολα, αφού είχε χάσει τον πατέρα του κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Έτσι, λοιπόν, ο Pink, είχε χάσει τον πατέρα του και είχε μεγαλώσει μαζί με την υπερπροστατευτική μητέρα του (*'Mother'*). Οι εμπειρίες του στο σχολείο δεν είναι καλές, αφού ένας καθηγητής διαβάζει μπροστά σε όλη την τάξη τους στίχους που γράφει ο μικρός μαθητής και τον χλευάζει. Αυτά τα δυο τραύματα αποτελούν τα «τούβλα του τοίχου» (*'bricks in the wall'*) που χτίζεται σταδιακά. Κατά την ενήλικη ζωή του ο Pink γίνεται ροκ σταρ, συνάπτει

σχέσεις που χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα, κάνει εκτεταμένη χρήση ναρκωτικών και παρουσιάζει εκρήξεις βίας. Εν συνεχεία γνωρίζει μία γυναίκα, την οποία παντρεύεται, αλλά σύντομα αρχίζει να εκδηλώνεται ο αυτοκαταστροφικός του χαρακτήρας (*'One Of My Turns'*), που έχει διαμορφωθεί τόσο λόγω των ψυχικών τραυμάτων από την παιδική του ηλικία, όσο και λόγω της συστηματικής χρήσης αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών. Εύλογο είναι ότι ο γάμος του δεν αντέχει (*'Don't Leave Me Now'*) και όταν η γυναίκα τον εγκαταλείπει, εκείνος ολοκληρώνει το «χτίσιμο» του τοίχου (*'Goodbye Cruel World'*) απομακρύνοντας τον εαυτό του από τους υπόλοιπους ανθρώπους. Μάλιστα, ζει μέσα στις παραισθήσεις. Σε μια από αυτές, φαντασιώνεται ότι είναι δικτάτορας και ότι βρίσκεται σε μια συναυλία, που είναι παρόμοια με συλλαλητήριο Νέο-Ναζί. Εντούτοις, σταδιακά αντιλαμβάνεται την κατάστασή του, οριοθετεί τον εαυτό του (*'Stop'*) και πραγματοποιεί μια εσωτερική δίκη (*'Trial'*), από την οποία καταλήγει ότι θέλει να γκρεμίσει τον τοίχο και να ξαναγυρίσει στον πραγματικό κόσμο (*'Outside The Wall'*).

Ο δίσκος αρχίζει με την παραδοχή ότι ο ακροατής θα πρέπει να κοιτάξει πίσω από αυτό το «παγωμένο βλέμμα» του πρωταγωνιστή, για να μπορέσει αν θέλει να μάθει τι πραγματικά κρύβει.

"If you want to find out what's behind these cold eyes / You'll just have to claw your way through this disguise".

So ya thought ya might like to go to the show

To feel the warm thrill of confusion

That space cadet glow Tell me is something eluding you sunshine?

Is this not what you expected to see?

Εν συνεχεία, το κομμάτι *'The Thin Ice'* αποτελεί μια αναδρομή στο παρελθόν και συγκεκριμένα στα παιδικά χρόνια του Pink, οι γονείς του οποίου τον διαβεβαιώνουν ότι τον αγαπούν, ενώ επίσης του εφιστούν την προσοχή ότι αν κάποια στιγμή βαδίζει πάνω σε λεπτό πάγο, η κατάσταση μπορεί εύκολα να εκτροχιαστεί και να κινδυνεύσει.

Momma loves her baby

And Daddy loves you too

And the sea may look warm to you, babe

And the sky may look blue

[...] Don't be surprised,

When a crack in the ice

Appears under your feet

You slip out of your depth and out of your mind

With your fear flowing out behind you

As you claw the thin ice

Ακολουθώντας, το κομμάτι *'Another Brick In The Wall, Part 1'* αναφέρεται στη θλίψη του πρωταγωνιστή για τον χαμό του πατέρα του και το σταδιακό χτίσιμο του τοίχου λόγω της απώλειας αυτής.

Daddy's flown across the ocean

Leaving just a memory

A snap shot in the family album

Daddy what else did you leave for me?

All in all it was just a brick in the wall

All in all it was all just bricks in the wall

Ακολουθεί το κομμάτι *'The Happiest Days Of Our Lives'* που αναφέρεται στην άσχημη παιδική και ειδικότερα σχολική ηλικία του πρωταγωνιστή, όπου ο αυστηρός δάσκαλος ειρωνεύεται τους μαθητές/-τριές του.

You! Yes, you! Stand still, laddy!

When we grew up and went to school

There were certain teachers who

Would hurt the children any way they could

Αναφορά στο σχολείο και εν γένει στον εκπαιδευτικό θεσμό κάνει και το επόμενο – ευρέως γνωστό- κομμάτι *'Another Brick In The Wall'*. Πιο συγκεκριμένα, το κομμάτι ξεκινά με τους στίχους

"We don't need no education

We don't need no thought control",

με τους οποίους στηλιτεύει την ομογενοποιημένη σκέψη που προκαλείται από τη λανθασμένη εκπαιδευτική διαδικασία και την καταπίεση που υφίστανται πολλές φορές οι μαθητές/-τριες. Αξίζει να αναφερθεί, μάλιστα, πως ο ίδιος ο Roger Waters, είχε δηλώσει ότι το κομμάτι αυτό έχει έντονο αυτοβιογραφικό χαρακτήρα.

We don't need no education

We don't need no thought control

No dark sarcasm in the classroom

Teacher, leave them kids alone

Hey, teacher, leave them kids alone

All in all it's just another brick in the wall

All in all you're just another brick in the wall

Έπειτα, υπάρχουν ως «γέφυρα» ορισμένες σκέψεις που εκφράζει ο Pink προς τη μητέρα του, σχετικά με τον πόλεμο, την κυβέρνηση αλλά και τον ίδιο του τον εαυτό.

Mother, do you think they'll drop the bomb?

Mother, do you think they'll like this song?

Mother, do you think they'll try to break my balls?

Ooh, aah, mother, should I build the wall?

Έτσι, ακολουθεί το αντιπολεμικό κομμάτι *'Goodbye Blue Sky'* το οποίο αναφέρεται στον τρόπο και στην οδύνη που βιώνουν οι άνθρωποι, όταν γίνεται πόλεμος.

Ίδια λογική και αίσθηση υπάρχει και στο επόμενο κομμάτι του δίσκου *'The Blitz'*, που αποτελεί το επιστέγασμα των σκέψεων και των φόβων του Roger Waters, όπως αποτυπώνονται στα παιδικά χρόνια του Pink.

Did, did, did, did you see the frightened ones?

Did, did, did, did you hear the falling bombs?

Did, did, did, did you ever wonder

Why we had to run for shelter

When the promise of a brave new world

Unfurled beneath a clear blue sky?

Ακριβώς πριν από το λυρικό μέρος, υπάρχει ένα κρυμμένο μήνυμα στο *'Empty Spaces'*. Αυτό που ακούγεται μοιάζει ακαταλαβίστικο, όμως αν παιχτεί ανάποδα λέει:

-Hello looker... Congratulations.

You have just discovered the secret message.

Please send your answer to Old Pink, care of the Funny Farm, Chalfont...

-Roger! Carlyne's on the phone!

-Okay.

Ουσιαστικά, ο Waters συγχαίρει τον ακροατή που αποκάλυψε το κρυμμένο μήνυμα και τον προτρέπει να ενημερώσει τον «Παλιό Pink». Ακριβώς μετά την πρώτη πρόταση, ο μηχανικός ήχου απευθύνεται στον Waters και η Carlyne που αναφέρεται δεν είναι άλλη από την **Carolyne Anne Christie**, τότε σύζυγο του Waters.

What shall we use

To fill the empty spaces

Where we used to talk?

How shall I fill

The final places?

How should I complete the wall

Ακολουθεί το ροκ κομμάτι *'Young Lust'* που περιγράφει την σχέση που έχει αναπτύξει με την σύζυγό του.

I am just a new boy
 A stranger in this town
 Where are all the good times
 Who's gonna show this stranger around?
 Ooooooooooh I need a dirty woman
 Ooooooooooh I need a dirty girl

Ακολουθεί η σταδιακή ανάπτυξη των ψυχιατρικών παθήσεων του πρωταγωνιστή, που έχουν τη μορφή επιθετικότητας και σταδιακής αποξένωσης. Συγκεκριμένα, ο Pink, αισθάνεται «κενός» συναισθημάτων, ξεσπάει, σπάζοντας ό,τι βρίσκεται μπροστά του, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα να φοβίζει την κοπέλα, η οποία φεύγει, αφήνοντάς τον να φωνάζει απελπισμένα «Γιατί φεύγεις μακριά μου;» («*Why are you running away?*»).

Day after day, love turns grey
 Like the skin of a dying man
 Night after night, we pretend it's all right
 But I have grown older and
 You have grown colder
 And nothing is very much fun any more
 And I can feel one of my turns coming on
 I feel cold as a razor blade
 Tight as a tourniquet
 Dry as a funeral drum

Έτσι, λοιπόν, ο γάμος του Pink βρίσκεται σε αδιέξοδο και ο ίδιος έχει πέσει σε κατάθλιψη. Παρά τις δυσκολίες, ωστόσο, δε θέλει να ζήσει μακριά της και την παρακαλά να μην τον εγκαταλείψει.

Ooh babe
 Don't leave me now
 Don't say it's the end of the road
 Remember the flowers I sent
 I need you babe
 To put through the shredder
 In front of my friends

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος του *'Another Brick In The Wall'*, ο πρωταγωνιστής βρίσκεται σε μία φάση εσωτερικού επαναπροσδιορισμού, κατά την οποία σταδιακά αντιλαμβάνεται την κατάσταση στην οποία βρίσκεται και εκδηλώνει την επιθυμία να φύγει απ' αυτήν.

I don't need no arms around me
 And I don't need no drugs to calm me
 I have seen the writing on the wall
 Don't think I need anything at all

Η πλήρης συνειδητοποίηση έρχεται στο *'Goodbye Cruel World'*. Στο κομμάτι αυτό ο πρωταγωνιστής συνειδητοποιεί πλήρως ότι έχει δημιουργήσει γύρω του ένα νοητό τείχος, κάτι που τον έχει απομονώσει πλήρως από το κοινωνικό του περιβάλλον.

Goodbye cruel world
 I'm leaving you today
 Goodbye
 Goodbye
 Goodbye
 Goodbye all you people
 There's nothing you can say
 To make me change my mind
 Goodbye.

Ωστόσο, ο Pink συνειδητοποιεί το λάθος του και θέλει να επικοινωνήσει ξανά με τον κόσμο που βρίσκεται έξω από αυτό το νοητό τείχος.

Οι κραυγές αγωνίας του, εκφράζονται σε ένα από τα πιο σημαντικά κομμάτια του δίσκου, το *'Hey You'*.

Hey, you!
 Out there in the cold
 Getting lonely, getting old.
 Can you feel me?
 Hey, you!
 Standing in the aisles
 With itchy feet and fading smiles.
 Can you feel me?

Στη συνέχεια, το *'Nobody Home'* περιγράφει με παραστατικό τρόπο τη μοναχική ζωή που βιώνει ο Pink. Ειδικότερα, βρίσκεται μόνος του στο σπίτι κοιτάζοντας τηλεόραση και κάνοντας σκέψεις, χωρίς ωστόσο να επικοινωνεί με κανέναν. Ας σημειωθεί σε αυτό το

σημείο ότι το κομμάτι περιγράφει κατά κάποιο τρόπο την εμπειρία του Roger Waters κατά τη διάρκεια της περιοδείας των Pink Floyd το 1977, αλλά και τα ξεσπάσματα που είχε ο ιδρυτής του συγκροτήματος, ο Syd Barrett, λόγω των ψυχικών διαταραχών του.

I've got a little black book with my poems in
 I've got a bag with a toothbrush and a comb in
 When I'm a good dog they sometimes throw me a bone in
 I got elastic bands keeping my shoes on
 Got those swollen hand blues.

I got thirteen channels of shit on the T.V. to choose from

Ακολούθως, το κομμάτι '*Vera*', αναφέρεται στην **Vera Lynn**, μια Βρετανίδα τραγουδίστρια, η οποία έγινε ευρέως γνωστή κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν παρουσίαζε τηλεοπτικά τα τραγούδια για να εμψυχώσει τους στρατιώτες. Όσον αφορά το λόγο για τον οποίο συμπεριλαμβάνεται αυτό το κομμάτι στο δίσκο, έγκειται στο ότι ο Roger Waters είχε χάσει τον πατέρα του σε αυτόν τον πόλεμο

Does anybody here remember Vera Lynn?
 Remember how she said that we would meet again
 Some sunny day?
 Vera! Vera!

What has become of you?

Does anybody else in here feel the way I do?

Ακολουθεί ένα ακόμα αντιπολεμικό κομμάτι, αίτημα του οποίου είναι να επιστρέψουν οι στρατιώτες στα σπίτια και στην καθημερινότητά τους.

Bring the boys back home
 Bring the boys back home
 Don't leave the children on their own
 Bring the boys back home

Στη συνέχεια, υπάρχει το κομμάτι '*Comfortably Numb*', ένα σόλο που από πολλούς έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα καλύτερα στην ιστορία της μουσικής.

Hello,
 Is there anybody in there?
 Just nod if you can hear me.
 Is there anyone at home?
 Come on now
 I hear you're feeling down

Well, I can ease your pain
And get you on your feet again

Το επόμενο – ευρέως γνωστό- μουσικό κομμάτι *'the show must go on'*, αναφέρεται στη ψευδαίσθηση που βιώνει ο Pink, ο οποίος φαντασιώνεται ότι βρίσκεται πάνω στη σκηνή και είναι δικτάτορας, εξουσιάζοντας το κοινό του.

Ooh Ma Ooh Pa
Where has the feeling gone?
Ooh Ma Ooh Pa
Will I remember the songs?
Ooh ah the show must go on.

Ουσιαστικά, πιστεύει ότι οι συναυλίες του είναι κάποιου είδους πολιτικές συγκεντρώσεις και παροτρύνει τους θεατές να διώξουν τους ανεπιθύμητους, ρίχνοντάς τους «πάνω στον τοίχο».

Are there any queers in the theatre tonight?
Get 'em up against the wall (against the wall)
Now there's one in the spotlight, he don't look right to me
Get him up against the wall (against the...)
And that one looks Jewish and that one's a coon
Who let all this riff-raff into the room?
There's one smoking a joint and another with spots
If I had my way I'd have all of ya shot

Κατόπιν το *'Run Like Hell'* απευθύνεται στον ακροατή. Οι στίχοι του μοιάζουν σα να προέρχονται από τον λόγο ενός δικτάτορα και είναι γεμάτοι απειλές.

Run, run, run, run [x4]
You better make your face up in
Your favourite disguise
With your button down lips and your
Roller blind eyes
With your empty smile
And your hungry heart
Feel the bile rising from your guilty past
With your nerves in tatters
As the cockleshell shatters
And the hammers batter

Down your door

You better run

Ο Pink έχει χάσει κάθε ελπίδα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο, ενώ, ως δικτάτορας που είναι, εξαπολύει βία, όπως ξεκίνησε να κάνει στο προηγούμενο τραγούδι, *'Run Like Hell'*.

Ο πρώτος στίχος, «*Eins, zwei, drei, Alle*», σημαίνει «ένα, δύο, τρία, τέσσερα» στα Γερμανικά, ενώ αρκετοί στίχοι, όπως το «*Waiting to turn on the showers and fire the ovens*» είναι ξεκάθαρη αναφορά στα στρατόπεδα συγκέντρωσης των Ναζί.

You cannot reach me now

No matter how you try

Goodbye, cruel world, it's over

Walk on by

Sitting in a bunker here behind my wall

Waiting for the worms to come

Ωστόσο, ο Pink σταδιακά αισθάνεται κουρασμένος με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, δε θέλει δηλαδή να είναι δικτάτορας και να έχει παραισθήσεις. Προσπαθεί, ως εκ τούτου, να βάλει τέλος σε όσα του συμβαίνουν (*'Stop'*), καθώς αναγνωρίζει πλέον πως ήταν ο μόνος ένοχος.

Stop

I wanna go home

Take off this uniform

And leave the show

And I'm waiting in this cell

Because I have to know

Have I been guilty all this time

Φαίνεται, λοιπόν, ότι η πνευματική υγεία του πρωταγωνιστή σταδιακά επανέρχεται και έτσι αποφασίζει να «δικάσει» ο ίδιος τον εαυτό του (*'The Trial'*). Στο τέλος του τραγουδιού αυτού, ακούγεται η κατεδάφιση του τοίχου...

The evidence before the court is incontrovertible.

There's no need for the jury to retire.

In all my years of judging

I have never heard before

Of someone more deserving the full penalty of law.

The way you made them suffer—

Your exquisite wife and mother—

Fills me with the urge to defecate

(Go on, judge. Shit on him.)

Since, my friend, you have revealed

Your deepest fear

I sentence you to be exposed before your peers.

Έτσι, ο τοίχος δεν υπάρχει πια, κάτι που γίνεται αντιληπτό και από τον Pink, ο οποίος καταλαβαίνει ότι πολλοί άνθρωποι έχουν ψυχολογικά προβλήματα ή τραύματα, χωρίς ωστόσο αυτό να αποτελεί εμπόδιο στο να είναι κοινωνικοί. Άλλωστε, όπως φαίνεται, η αποξένωση δεν είναι η λύση.

Αντίθετα, αν απομακρυνθείς από τους υπόλοιπους και απορρίψεις τις προσπάθειές τους να σε πλησιάσουν, κάποια στιγμή μοιραία θα παραιτηθούν και θα είσαι καταδικασμένος στη μοναχική ζωή. Αυτό είναι και ακριβώς ό,τι παθαίνει ο Pink κατά τη διάρκεια του άλμπουμ.

All alone or in twos

The ones who really love you

Walk up and down outside the wall

Some hand in hand

And some gathered together in bands

The bleeding hearts and the artists make their stand

And when they've given you their all

Some stagger and fall, after all it's not easy

Banging your heart against some mad bugger's wall

Isn't this where we...

Κάπως έτσι ολοκληρώνεται ένας αριστουργηματικός δίσκος, ο οποίος, έχοντας περάσει από μερικά εκ των πιο σκοτεινών ανθρώπινων συναισθημάτων, στο τέλος δίνει ένα μήνυμα ενότητας και αισιοδοξίας.

Κεφάλαιο 6: Η διδακτική παρέμβαση

Στο κεφάλαιο αυτό, θα παρουσιαστεί η διδακτική παρέμβαση που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε κατά το διάστημα Μαρτίου - Μαΐου 2022, με τα τέσσερα τμήματα της Β' τάξης του Επαγγελματικού Λυκείου. Πρόκειται, ειδικότερα, για 8 διδακτικές ώρες (μια ώρα την εβδομάδα, στο μάθημα των γενικών αγγλικών).

Ας σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι οι δραστηριότητες που παρουσιάζονται παρακάτω, είχαν σχεδιαστεί και υλοποιήθηκαν και στα τέσσερα τμήματα, ενώ ανταποκρίνονταν στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα του συνόλου των μαθητών/-τριών.

1^η ώρα της διδακτικής παρέμβασης

Στην 1^η ώρα της διδακτικής παρέμβασης οι μαθητές/-τριες ενημερώνονται αρχικά για το περιεχόμενο και τους σκοπούς της έρευνας, ενώ επίσης τους γνωστοποιείται η αναγκαιότητα χρήσης της ηλεκτρονικής πλατφόρμας e class. Συγκεκριμένα, τονίζεται στους μαθητές/-τριες ότι θα ενημερώνονται εγκαίρως μέσω της πλατφόρμας e class για να βλέπουν από την προηγούμενη μέρα τα videoclip συγκεκριμένων τραγουδιών των Pink Floyd. Το παραπάνω είναι αναγκαίο, από τη στιγμή που οι τάξεις δε διαθέτουν βιντεοπροβολέα και συνεπώς δεν είναι δυνατή η προβολή των videoclip κατά την ώρα του μαθήματος. Επιπλέον, το γεγονός ότι όλοι οι μαθητές/-τριες, ανεξάρτητα από το επίπεδο της ξένης γλώσσας στο οποίο βρίσκονται, μπορούν από την προηγούμενη να δουν και να ακούσουν τα συγκεκριμένα τραγούδια όσες φορές αυτοί το κρίνουν απαραίτητο, δεν περιορίζει αλλά ενισχύει στο μέγιστο βαθμό την εκάστοτε δραστηριότητα.

Στη συνέχεια, η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί την τεχνική της ιδεοθύελλας, ζητώντας από τους μαθητές/-τριες να της πουν την πρώτη λέξη ή φράση που τους έρχεται στο μυαλό όταν ακούν το όνομα «Pink Floyd». Γίνεται έτσι μια πρώτη προσπάθεια για να αξιολογηθούν οι γνώσεις των μαθητών/-τριών για το συγκεκριμένο μουσικό συγκρότημα.

Ακολούθως, δίνονται επιπλέον βασικές πληροφορίες για τους Pink Floyd, την ιστορική πορεία του συγκροτήματος, τα μέλη του – ιδρυτικά και μη- , το είδος της μουσικής που εκπροσωπούσε και το περιεχόμενο των τραγουδιών του. Ταυτόχρονα με τα προηγούμενα, οι

μαθητές/-τριες παρακολουθούν, για τη συγκεκριμένη διδακτική ώρα, σε φορητό υπολογιστή της εκπαιδευτικού μια μεγάλη συναυλία του συγκροτήματος. Σε όλα τα παραπάνω, η εκπαιδευτικός αφιερώνει χρόνο για ό,τι ερώτημα έχουν οι μαθητές σχετικά με το συγκρότημα και τη μουσική του και γίνεται συζήτηση που αφορά τα τραγούδια του τεράστιου σε απήχηση μουσικού γκρουπ.

Τέλος, μοιράζεται στους μαθητές/-τριες ένα φύλλο αρχικής αξιολόγησης, αποτελούμενο από τρία μέρη: στο πρώτο μέρος, οι μαθητές/-τριες καλούνται να γράψουν στην ελληνική γλώσσα ένα κείμενο, στο οποίο θα περιγράψουν – σε ένα πρόσωπο που εκείνοι θα επιλέξουν- την εμπειρία τους από τη μουσική συναυλία των Pink Floyd που παρακολούθησαν. Στο δεύτερο μέρος, καλούνται να γράψουν στην αγγλική γλώσσα ένα κείμενο- παρουσίαση του συγκροτήματος, έχοντας τη συνθήκη ότι αποτελούν μέλος των Pink Floyd . Τέλος, στο τρίτο μέρος οι μαθητές/-τριες απαντούν σε ερωτήσεις σχετικά με το project στο οποίο συμμετέχουν και ειδικότερα αν τους αρέσει ως ιδέα, τι προσδοκούν να μάθουν μέσα από τη συμμετοχή τους σε αυτό, ποια οφέλη θεωρούν ότι θα αποκομίσουν και αν θέλουν να συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες. Το φύλλο αρχικής αξιολόγησης παρατίθεται στο παράρτημα Α' της παρούσας εργασίας.

Τέλος, αξ σημειωθεί ότι σε κάθε ερώτηση, ζητούνταν από τους μαθητές/-τριες να αιτιολογήσουν την άποψή τους, ενώ τους κατέστη σαφές ότι δε θα βαθμολογούνταν για το συγκεκριμένο φύλλο αξιολόγησης. Αντίθετα, σκοπός της αξιολόγησης ήταν αφενός να κατανοήσει η εκπαιδευτικός τις προσδοκίες και τις σκέψεις που έχουν οι μαθητές/-τριες σχετικά με το εγχείρημα και αφετέρου να αξιολογήσει την ικανότητα των μαθητών/-τριών στη Δημιουργική Γραφή, τόσο στην αγγλική όσο και στην ελληνική γλώσσα. Κατά τη διάρκεια της πρώτης διδακτικής ώρας, η συνάδελφος εκπαιδευτικός παρατήρησε ότι ορισμένοι μαθητές/-τριες δεν έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά τις δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών/-τριών ολοκλήρωσαν το φύλλο αξιολόγησης σε περιορισμένο χρόνο.

2^η ώρα της διδακτικής παρέμβασης

Τρεις μέρες πριν τη δεύτερη διδακτική παρέμβαση, η εκπαιδευτικός ενημέρωσε τους μαθητές/-τριες μέσω της πλατφόρμας e class να δουν, για τους σκοπούς του μαθήματος, την ταινία «The wall» που βασίζεται στο ομώνυμο τραγούδι των Pink Floyd. Προς διευκόλυνση των μαθητών/-τριών, η εκπαιδευτικός «ανέβασε» την εν λόγω ταινία στην πλατφόρμα, φροντίζοντας ώστε να έχει και υπότιτλους, ούτως ώστε όλοι οι μαθητές/-τριες να μπορέσουν

να κατανοήσουν το περιεχόμενο της ταινίας, ανεξάρτητα από το επίπεδο γνώσης της αγγλικής γλώσσας που έχουν κατακτήσει.

Περαιτέρω, τη μέρα όπου πραγματοποιήθηκε η διδακτική παρέμβαση, αρχικά έγινε συζήτηση με τους μαθητές/-τριες σχετικά με την ταινία και ειδικότερα τα σημεία εκείνα όπου προκάλεσαν το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών, τα μηνύματα της ταινίας, καθώς και το αν και κατά πόσο συνδέεται η ταινία αυτή με τη σημερινή εποχή. Η συζήτηση αυτή είχε διάρκεια 10 λεπτών.

Στη συνέχεια, οι μαθητές/-τριες χωρίστηκαν σε ομάδες των δυο ατόμων και κλήθηκαν να γίνουν σεναριογράφοι. Ειδικότερα, τους ζητήθηκε να γράψουν στην ελληνική γλώσσα, το σενάριο της ταινίας “The wall 2” όπως αυτή θα γυριζόταν κατά την σημερινή εποχή, βάσει των σύγχρονων γεγονότων. Το σενάριο που θα έγραφαν οι μαθητές/-τριες, δεν έπρεπε να ξεπερνάει σε έκταση τις δυο σελίδες. Ο περιορισμός αυτός τέθηκε αφ’ ης στιγμής το χρονικό περιθώριο των 30’ ήταν περιορισμένο και δε θα τους επέτρεπε να αναπτύξουν περαιτέρω τη συλλογιστική τους.

Τέλος, εφόσον ολοκληρώθηκε η δραστηριότητα, ζητήθηκε από την κάθε ομάδα μαθητών να παρουσιάσει εν τάχει τα βασικά σημεία του σεναρίου που έφτιαξε. Η δραστηριότητα αυτή είχε διάρκεια 5 λεπτών.

Από τις σημειώσεις που τήρησε η συνάδελφος εκπαιδευτικός διαπιστώθηκε ότι η πλειονότητα των μαθητών/-τριών έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο για την προφορική συζήτηση, όπου έδωσαν εύστοχες απαντήσεις, όσο και για τη δραστηριότητα Δημιουργικής Γραφής.

3^η ώρα της διδακτικής παρέμβασης

Η 3^η διδακτική ώρα ήταν αφιερωμένη στο μουσικό κομμάτι ‘*Comfortably Numb*’, ένα σόλο που περιλαμβάνεται στο δίσκο «The wall» και από πολλούς έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα καλύτερα στην ιστορία της μουσικής.

Αρχικά, χρησιμοποιώντας τον προσωπικό της φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή, η εκπαιδευτικός έβαλε στους μαθητές/-τριες να ακούσουν το συγκεκριμένο κομμάτι, ενώ στη συνέχεια τους ρώτησε σχετικά με τις σκέψεις που έκαναν και τα συναισθήματα που τους προκάλεσε η ακρόαση του εν λόγω κομματιού. Τέλος, τους ζητήθηκε να περιγράψουν το νόημά του, όπως το εξέλαβαν κατά τη διάρκεια της ακρόασης. Η διάρκεια της παραπάνω δραστηριότητας ήταν 10 λεπτά.

Κατόπιν, έγινε η ανάλυση του μουσικού κομματιού, όσον αφορά τους στίχους και τα μέρη από τα οποία αποτελούνταν καθώς και τα όργανα που χρησιμοποιούνταν σε κάθε μέρος. Η ανάλυση διήρκησε ομοίως 10 λεπτά.

Στη συνέχεια δόθηκε στους μαθητές/-τριες ένα φύλλο εργασίας, το οποίο παρατίθεται παρακάτω. Ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η δραστηριότητα ήταν στα αγγλικά και θα έπρεπε να γίνει από όλους τους μαθητές/-τριες, εφόσον ένας από τους στόχους των διδακτικών παρεμβάσεων είναι η γνωστική ανάπτυξη των μαθητών/-τριών στην αγγλική γλώσσα. Η διάρκεια της δραστηριότητας ήταν 25 λεπτά.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

‘COMFORTABLY NUMB’ by Pink Floyd

A) Fill in the gaps with the correct song part:

Pre-Chorus 1, Chorus, Pre-Chorus 2, Guitar solo 2, Verse 1, Chorus

[Intro]

[.....:Roger Waters]

Hello? (Hello, hello, hello)

Is there anybody in there?

Just nod if you can hear me

Is there anyone home?

Come on (Come on, come on), now

I hear you're feeling down

Well, I can ease your pain

And a).....you on your feet again

Relax (Relax, relax, relax)

I'll need some information first

Just the basic facts

Can you b)..... me where it hurts?

[.....:David Gilmour]

There is no pain, you are receding

A distant ship, smoke on the c).....

You are only coming through in waves

Your lips move, but I can't hear what you're saying

When I was a child, I had a fever

My hands felt just like two balloons

Now I've got that d)..... once again

I can't explain, you would not understand

This is not how I am

[.....:David Gilmour]

I have become comfortably numb

[Guitar Solo 1]

[Chorus: David Gilmour]

I have become comfortably numb

[Verse 2: Roger Waters]

Okay (Okay, okay, okay)

Just a little pinprick

There'll be no more

But you e)..... feel a little sick

Can you stand up? (Stand up, stand up)

I do believe it's working, good

That'll keep you going through the show

Come on, it's time to go

[.....: David Gilmour]

There is no pain, you are receding

A distant ship, f).....on the horizon

You are only coming through in waves

Your lips move, but I can't hear what you're saying

When I was a child, I caught a fleeting glimpse

Out of the corner of my eye

I turned to look, but it was gone

I cannot put my finger on it now

The g).....is grown, the dream is gone

[.....: David Gilmour]

I have become comfortably numb

[.....]

B) Now listen the song again and fill the lyric gaps.

4^η ώρα της διδακτικής παρέμβασης

Η 4^η διδακτική ώρα ήταν αφιερωμένη σε ένα ακόμα τραγούδι του δίσκου «The wall», το **‘Hey you’**. Και σε αυτή την περίπτωση, η εκπαιδευτικός αρχικά έβαλε στους μαθητές/-τριες να ακούσουν το συγκεκριμένο κομμάτι, ενώ στη συνέχεια τους ρώτησε σχετικά με τις σκέψεις που έκαναν και τα συναισθήματα που τους προκάλεσε η ακρόαση του εν λόγω κομματιού. Τέλος, τους ζητήθηκε να περιγράψουν το νόημα του, όπως το εξέλαβαν κατά τη διάρκεια της ακρόασης. Η διάρκεια της παραπάνω δραστηριότητας ήταν 10 λεπτά.

Κατόπιν, έγινε η ανάλυση του μουσικού κομματιού, όσον αφορά τους στίχους και τα μέρη από τα οποία αποτελούνταν και τα όργανα που χρησιμοποιούνταν σε κάθε μέρος. Η ανάλυση διήρκεσε ομοίως 10 λεπτά.

Στη συνέχεια δόθηκε στους μαθητές/-τριες ένα φύλλο εργασίας, το οποίο περιελάμβανε δραστηριότητα στην αγγλική γλώσσα και παρατίθεται παρακάτω. Η δραστηριότητα είχε διάρκεια 25 λεπτά.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

‘HEY YOU’ by Pink Floyd

A) Listen to the song once. The specific song constitutes of 3 verses. Below you will find 5 photos representing elements of each verse. Match the photos with the correct, in your opinion verse. After you choose, justify your choice, by stating which elements in the song’s verse made you choose accordingly.

[Acoustic Guitar Intro]

[Verse 1: David Gilmour]

Hey you

Out there in the cold, getting lonely, getting old

Can you feel me?

Hey you

Standing in the aisles with itchy feet and fading smiles

Can you feel me?

Hey you

Don't help them to bury the light

Don't give in without a fight

[Verse 2: David Gilmour]

Hey you

Out there on your own, sitting naked by the phone

Would you touch me?

Hey you

With your ear against the wall, waiting for someone to call out

Could you touch me?

Hey you

Would you help me to carry the stone?

Open your heart, I'm coming home

[Guitar Solo]

[Bridge: Roger Waters]

But it was only fantasy

The wall was too high, as you can see

No matter how he tried, he could not break free

And the worms ate into his brain

[Breakdown]

[Verse 3: Roger Waters]

Hey you

Out there on the road, always doing what you're told

Can you help me?

Hey you

Out there beyond the wall, breaking bottles in the hall

Can you help me?

Hey you

Don't tell me there's no hope at all

Together we stand, divided we fall

[Outro: Roger Waters]

(We fall, we fall, we fall, we fall, we fall, we fall, we fall, we fall...)

A.

B.

C.

D.

E.

Which photo matches with each verse and why?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ας σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τις καταγραφές της συναδέλφου εκπαιδευτικού, ορισμένοι μαθητές/-τριες σε κατ' ιδίαν συζητήσεις τους χαρακτήρισαν ως ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα τη δραστηριότητα, αφού συνδυάστηκε η μουσική με τη Δημιουργική Γραφή και την τέχνη.

5^η ώρα της διδακτικής παρέμβασης

Την προηγούμενη ημέρα της διδακτικής παρέμβασης, η εκπαιδευτικός ενημέρωσε μέσα από την πλατφόρμα e class τους μαθητές/-τριες ότι θα έπρεπε να ακούσουν τα τραγούδια **'run like hell'** και **'the happiest days of our lives'**, τα οποία είχε «ανεβάσει», ώστε να είναι άμεσα διαθέσιμα.

Κατά την ημέρα της διδακτικής παρέμβασης αρχικά έγινε μια σύντομη συζήτηση σχετικά με το περιεχόμενο των τραγουδιών, δίνοντας έμφαση στον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές/-τριες τα αντιλαμβάνονταν. Η διάρκεια αυτής της δραστηριότητας ήταν 5 λεπτά.

Κατόπιν, τους δόθηκαν δύο φύλλα εργασίας με το δεύτερο να ακολουθεί μετά την ολοκλήρωση του πρώτου. Στο πρώτο φύλλο εργασίας, η εκπαιδευτικός ζήτησε από τους μαθητές/-τριες να γράψουν μια σελίδα από το ημερολόγιο του Pink, είτε στην αγγλική είτε στην ελληνική γλώσσα. Ουσιαστικά, θα έπρεπε να σκεφτούν τι θα έγραφε ο Pink ως δικτάτορας στο ημερολόγιό του. Η διάρκεια της δραστηριότητας ήταν 20 λεπτά.

Το φύλλο εργασίας που δόθηκε στους μαθητές, παρουσιάζεται παρακάτω:

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

“Run Like Hell”

Run, run, run, run, run, run, run, run
Run, run, run, run, run, run, run, run
You better make your face up in
Your favorite disguise
With your button down lips and your
Roller blind eyes
With your empty smile
And your hungry heart
Feel the bile rising from your guilty past
With your nerves in tatters
When the conch shell shatters
And the hammers batter
Down your door
You'd better run
Run, run, run, run, run, run, run, run
Run, run, run, run, run, run, run, run
You better run all day
And run all night
Keep your dirty feelings
Deep inside
And if you're taking your girlfriend
Out tonight
You'd better park the car
Well out of sight
'Cause if they catch you in the back seat
Trying to pick her locks
They're gonna send you back to mother
In a cardboard box
You better run
"Hey, open up!"
"Hammer, hammer"

However carefully hidden by the kid

[Verse 2: Roger Waters]

But in the town, it was well known,
when they got home at night
Their fat and psychopathic wives would thrash them
within inches of their lives

TASK

After reading the lyrics carefully, try to create an extra verse expressing your own beliefs of how the ideal teachers should be and how students should feel when at school.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ας σημειωθεί τέλος ότι η συνάδελφος εκπαιδευτικός παρατήρησε ότι ορισμένοι μαθητές/-τριες εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους, επειδή οι ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής θα έπρεπε να είναι στην αγγλική γλώσσα. Μάλιστα, οι μαθητές/-τριες αυτοί/-ές ήταν που δυσκολεύτηκαν περισσότερο να ολοκληρώσουν τις δραστηριότητες.

6^η και 7^η ώρα της διδακτικής παρέμβασης

Την προηγούμενη της 6^{ης} διδακτικής ώρας η εκπαιδευτικός ζήτησε από τους μαθητές/-τριες, μέσα από την ηλεκτρονική πλατφόρμα, να ακούσουν το τραγούδι ‘**goodbye blue sky**’, που τους είχε «ανεβάσει» ώστε να είναι διαθέσιμο.

Κατά την 6^η διδακτική ώρα, αρχικά έγινε μια συζήτηση σχετικά με το περιεχόμενο του τραγουδιού, εστιάζοντας στο πώς συνδέεται με τα γεγονότα που συμβαίνουν κατά την σημερινή περίοδο, δηλαδή τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Κατόπιν, η εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές/-τριες, μετέβη στην αίθουσα των υπολογιστών, την οποία είχε δεσμεύσει εκ των προτέρων για τους σκοπούς της διδακτικής παρέμβασης. Εκεί, οι μαθητές/-τριες χωρίστηκαν σε ομάδες των πέντε ατόμων και τους ζητήθηκε να φτιάξουν ένα κόμικς, με αφορμή το τραγούδι **'goodbye blue sky'**, χρησιμοποιώντας την ηλεκτρονική φόρμα για την παραγωγή σεναρίων Storyboard That. Ειδικότερα, τις εικόνες του κόμικς τις είχε ήδη ετοιμάσει η εκπαιδευτικός, σε χρόνο προγενέστερο της παρέμβασης και αφού αφιέρωσε έναν εύλογο χρόνο στους μαθητές/-τριες για να τους εξηγήσει τί ακριβώς είχε κάνει, στη συνέχεια τους ζήτησε να συμπληρώσουν τους διαλόγους των χαρακτήρων (bubbles), είτε στην αγγλική είτε στην ελληνική γλώσσα. Ας σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η δραστηριότητα αυτή δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο σε μια διδακτική ώρα και έτσι αξιοποιήθηκε για τον ίδιο λόγο και η επόμενη (7^η ώρα). Επιπλέον, δόθηκε και κίνητρο στους μαθητές/-τριες λέγοντάς τους ότι θα ακολουθήσει βράβευση της καλύτερης συμπλήρωσης των διαλόγων του κόμικς, σε μεταγενέστερο χρόνο, σε ημέρα και ώρα που δε θα είχαν μαθήματα αλλά εκπαιδευτική εκδήλωση. Εκεί θα παρουσιαζόταν οι εργασίες όλων των ομάδων και οι μαθητές/-τριες μαζί με την εκπαιδευτικό θα επέλεγαν την καλύτερη. Στο παράρτημα Β' της παρούσας εργασίας παρατίθεται το κόμικς της ομάδας που κέρδισε.

Όσον αφορά, τέλος, τις παρατηρήσεις της συναδέλφου εκπαιδευτικού, διαπίστωσε κι αυτή ότι καθ' όλη τη διάρκεια των δύο διδακτικών ωρών όλοι οι μαθητές/-τριες συμμετείχαν με αμείωτο το ενδιαφέρον για τη δραστηριότητα, ενώ επίσης συνεργάστηκαν αρμονικά μεταξύ τους.

8^η ώρα της διδακτικής παρέμβασης

Στην 8^η διδακτική ώρα πραγματοποιήθηκε από τους μαθητές/-τριες και την εκπαιδευτικό η αξιολόγηση της εν λόγω διδακτικής παρέμβασης. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά έγινε συζήτηση με τους μαθητές/-τριες σχετικά με τα κεντρικά μηνύματα των τραγουδιών των Pink Floyd, όπως εκείνοι τα εξέλαβαν μέσα από τις παιδαγωγικές δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχαν. Συναφώς, έγινε συζήτηση σχετικά με τη διαχρονικότητα του περιεχομένου των μουσικών κομματιών, γενικεύοντας τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν οι μαθητές/-τριες.

Κατόπιν μοιράστηκε στους μαθητές/-τριες ένα φύλλο τελικής αξιολόγησης, αποτελούμενο από τρία μέρη: στο πρώτο μέρος, οι μαθητές/-τριες έπρεπε να γράψουν στην ελληνική γλώσσα ένα κείμενο, στο οποίο θα περιγράψουν – σε ένα πρόσωπο που εκείνοι θα επιλέξουν- την εμπειρία τους από μια μουσική συναυλία των Pink Floyd που είχαν παρακολουθήσει το προηγούμενο βράδυ. Στο δεύτερο μέρος, καλούνταν να γράψουν στην αγγλική γλώσσα ένα κείμενο- παρουσίαση του συγκροτήματος, έχοντας τη συνθήκη ότι αποτελούν μέλος των Pink Floyd . Τέλος, στο τρίτο μέρος οι μαθητές/-τριες απάντησαν σε ερωτήσεις σχετικά με το project στο οποίο συμμετείχαν και ειδικότερα αν τους άρεσε ως ιδέα, αν καλύφθηκαν οι προσδοκίες που είχαν θέσει και αν θα ήθελαν να γίνει κάτι διαφορετικό. Το φύλλο τελικής αξιολόγησης παρατίθεται στο παράρτημα Γ' της παρούσας εργασίας.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να σημειωθεί ότι τα δυο πρώτα μέρη του φύλλου αξιολόγησης ήταν ίδια με το πρώτο που είχε δοθεί στους μαθητές/-τριες. Η επιλογή του συγκεκριμένου φύλλου έγινε σκόπιμα επειδή είχε μεσολαβήσει διάστημα οκτώ εβδομάδων μεταξύ των δυο κειμένων και συνεπώς οι μαθητές/-τριες δε θα μπορούσαν να θυμηθούν τι είχαν γράψει στο αρχικό, ενώ αντίθετα η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να συγκρίνει μεταξύ τους τα δυο κείμενα και να διαπιστώσει αν και κατά πόσο είχαν επιτευχθεί οι γνωστικοί στόχοι που είχαν τεθεί εξ' αρχής.

Ολοκληρώνοντας με τις παρατηρήσεις της συναδέλφου εκπαιδευτικού, εκείνη διαπίστωσε ότι ορισμένοι μαθητές/-τριες είχαν στεναχωρηθεί λόγω της ολοκλήρωσης του project, ενώ οι περισσότεροι εξ' αυτών δήλωσαν ιδιαίτερα ευχαριστημένοι από τη συμμετοχή τους σε όλες τις διδακτικές παρεμβάσεις. Τέλος, παρατήρησε ότι η πλειονότητα των μαθητών/-τριών ολοκλήρωσε το φύλλο εργασίας με τη λήξη της διδακτικής ώρας, κάτι που δείχνει, σύμφωνα με την ίδια, ότι ενέμειναν στη συμπλήρωσή του.

Κεφάλαιο 7: Τα αποτελέσματα της διδακτικής παρέμβασης

Έχοντας ολοκληρώσει τη διδακτική παρέμβαση η εκπαιδευτικός ανέλυσε τα αποτελέσματα αυτής, λαμβάνοντας υπόψη τα δυο φύλλα αξιολόγησης (αρχικό και τελικό), τις παρατηρήσεις της συναδέλφου εκπαιδευτικού, καθώς και το ημερολόγιο παρατήρησης που τηρούσε κατά την διάρκεια των οκτώ (8) διδακτικών ωρών, στο οποίο σημείωνε τις αντιδράσεις των μαθητών/-τριών, το βαθμό συμμετοχής τους και ορισμένες από τις απόψεις που εξέφραζαν.

Η ανάλυση αφορούσε συνολικά και τα τέσσερα τμήματα στα οποία εφαρμόστηκε η διδακτική παρέμβαση.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τα φύλλα αξιολόγησης, διαπιστώθηκε ότι ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών/-τριών, της τάξεως του 64%, παρουσίασε βελτίωση στις δεξιότητες γραπτού λόγου, τόσο στην ελληνική όσο και στην αγγλική γλώσσα. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί ότι ορισμένοι από τους μαθητές/-τριες αυτούς, παρουσίαζαν ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Το παραπάνω εύρημα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού δείχνει ότι με την αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής μπορούν οι μαθητές/-τριες με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στο γραπτό λόγο, κάτι που υποστηρίζεται και βιβλιογραφικά από τον Maley (2012). Παρόλα αυτά, δε θα πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι ένα ποσοστό της τάξεως του 36% των μαθητών/-τριών που συμμετείχαν στη διδακτική παρέμβαση, δεν παρουσίασε βελτίωση των δεξιοτήτων παραγωγής γραπτού λόγου, ούτε στην ελληνική ούτε στην αγγλική γλώσσα, γεγονός που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης.

Πέραν τούτου, από το φύλλο τελικής αξιολόγησης προέκυψαν στοιχεία σχετικά με την άποψη των μαθητών/-τριών για τη διδακτική παρέμβαση. Ειδικότερα, σε ποσοστό 85% οι μαθητές/-τριες αξιολόγησαν ως θετική την εμπειρία τους από τη συμμετοχή στο συγκεκριμένο project, τονίζοντας μάλιστα ότι ανταποκρίθηκε στις αρχικές προσδοκίες τους, που ήταν η καλλιέργεια των γνώσεων σχετικά με το μουσικό έργο των Pink Floyd, η ενασχόλησή τους με «κάτι δημιουργικό» και η εξάσκηση στην αγγλική γλώσσα. Εντούτοις, ανέφεραν ότι θα ήθελαν να γίνουν περισσότερες δημιουργικές δραστηριότητες, πιθανόν με επέκταση της χρονικής διάρκειας της διδακτικής παρέμβασης.

Περνώντας, από την άλλη πλευρά, στις καταγραφές του ημερολογίου παρατήρησης και τα αποτελέσματα που προέκυψαν από αυτές, θα πρέπει καταρχήν να σημειωθεί ότι στην πλειοψηφία τους οι μαθητές/-τριες και των τεσσάρων τμημάτων, ανεξάρτητα από το αν είχαν ή όχι ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, συμμετείχαν ενεργά στη διδακτική παρέμβαση, δείχνοντας μάλιστα ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά τις δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής. Χαρακτηριστικά θα μπορούσε να αναφερθεί προς αυτή την κατεύθυνση πως ακόμα και οι 10 μαθητές (από το σύνολο των 77) που δεν έδειχναν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις υπόλοιπες δραστηριότητες της διδακτικής παρέμβασης, εντούτοις συμμετείχαν ενεργά στη δημιουργία του κόμικς, δηλαδή στη δραστηριότητα που υλοποιήθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου. Το παραπάνω εύρημα δείχνει πιθανόν ότι η σύνδεση της Δημιουργικής Γραφής με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα τη μεγιστοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητών/-τριών και συνεπώς την αποκόμιση περισσότερων ωφελειών, λόγω της ενεργού συμμετοχής στους στην εκπαιδευτική

διαδικασία. Η παραπάνω υπόθεση στηρίζεται και βιβλιογραφικά από τους Στεφανίδη κ.α. (2016).

Ακόμα, από τις καταγραφές που έκανε η εκπαιδευτικός στο ημερολόγιο παρατήρησης διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές/-τριες, κατά τη διάρκεια της διδακτικής παρέμβασης, διαμόρφωσαν μια αρνητική στάση απέναντι στον πόλεμο καθώς και εν γένει στα δικτατορικά και απολυταρχικά καθεστώτα. Κάτι τέτοιο διαπιστώθηκε αφενός από τους διαλόγους που έβαζαν στο κόμικς, το περιεχόμενο του οποίου ήταν αντιμιλιταριστικό και αφετέρου στη δραστηριότητα όπου κλήθηκαν να γράψουν μια σελίδα από το ημερολόγιο του δικτάτορα. Ειδικότερα, η πλειονότητα των μαθητών/-τριών καταδίκασε τον πόλεμο και ανέδειξε τις αρνητικές συνέπειες αυτού στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Αντίστοιχα, πολλοί από τους μαθητές/-τριες, εφαρμόζοντας τη συνθήκη ότι εκείνοι είναι δικτάτορες, τόνισαν τα αρνητικά στοιχεία και ανέδειξαν την ψυχοπαθολογία των ατόμων που έχουν απολυταρχική ή δικτατορική συμπεριφορά. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί ότι δεν παρατηρήθηκε διαφοροποίηση όσον αφορά την έκφραση των παραπάνω απόψεων, μεταξύ των μαθητών/-τριών με ή χωρίς ειδικές μαθησιακές δυσκολίες.

Τέλος, ένα εύρημα που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αξίζει να αναφερθεί, αφορά τις ιδέες και τις απόψεις των μαθητών/-τριών σχετικά με το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς, όπως αυτές διατυπώθηκαν τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο. Πιο συγκεκριμένα, στην πλειονότητά τους οι μαθητές/-τριες ανέφεραν ότι προσδοκούν από τους εκπαιδευτικούς τους να είναι συμπαραστάτες, να δείχνουν ενδιαφέρον για τα ζητήματα που τους απασχολούν και να μην τους αντιμετωπίζουν ως παθητικούς δέκτες γνώσεων. Συναφώς, περιέγραψαν το ιδανικό σχολείο ως το μέρος εκείνο όπου θα μπορούν να εξερευνούν και να οικοδομούν τη γνώση και κυρίως εκεί όπου θα λαμβάνουν γνώσεις χρήσιμες για την καθημερινότητά τους. Εντούτοις, δε θα πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι αρκετοί ήταν οι μαθητές/-τριες που ανέφεραν, στη σχετική συζήτηση, ότι είναι ικανοποιημένοι τόσο από το σχολείο όσο και από τη σχέση που έχουν αναπτύξει με τους εκπαιδευτικούς.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω ευρήματα, μπόρεσαν έτσι και δόθηκαν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν κατά τη διαδικασία σχεδιασμού της έρευνας.

Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο ερευνητικό ερώτημα αφορούσε το αν οι μαθητές/-τριες αποκόμισαν γνωστικά οφέλη μέσα από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής. Η απάντηση που θα μπορούσε να δοθεί στο παραπάνω ερευνητικό ερώτημα είναι θετική, αφού όπως διαπιστώθηκε από τη σύγκριση των αρχικών και των τελικών φύλλων αξιολόγησης και όχι μόνο, η πλειονότητα των μαθητών/-τριών βελτίωσε τις δεξιότητες παραγωγής γραπτού λόγου, τόσο στην ελληνική όσο και στην αγγλική γλώσσα.

Επιπρόσθετα, το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα αφορούσε το αν οι μαθητές/-τριες αποκόμισαν παιδαγωγικά οφέλη μέσα από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής. Και σε αυτή την περίπτωση η απάντηση είναι θετική, αφού από το ημερολόγιο παρατήρησης που τήρησε η εκπαιδευτικός, καθώς και από τις σχετικές δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχαν οι μαθητές/-τριες, προέκυψε ότι καλλιέργησαν μια αρνητική στάση απέναντι στον πόλεμο και στις αρνητικές συνέπειες που αυτός έχει στην καθημερινότητα των ανθρώπων, ενώ επίσης κατέκριναν τις απολυταρχικές και αυταρχικές συμπεριφορές. Τέλος, ένα παιδαγωγικό όφελος που αποκόμισαν οι μαθητές/-τριες σχετίζεται με την ενεργητική συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, αφού φαίνεται να διαπίστωσαν ότι όταν συμμετέχουν στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που σχεδιάζουν οι εκπαιδευτικοί, το μάθημα καθίσταται περισσότερο ενδιαφέρον αλλά και περισσότερο ωφέλιμο για αυτούς.

Ακολούθως, τα δυο επόμενα ερευνητικά ερωτήματα που αφορούσαν μαθητές/-τριες με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και το αν αποκόμισαν παιδαγωγικά και γνωστικά οφέλη μέσα από τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, απαντήθηκαν τόσο από την ανάλυση των δυο φύλλων αξιολόγησης όσο και του ημερολογίου παρατήρησης και αποδείχθηκε ότι η πλειονότητα των μαθητών/-τριών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες αποκόμισε παιδαγωγικά και γνωστικά οφέλη, όπως ακριβώς και οι μαθητές χωρίς ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Συνεπώς, δεν παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις μεταξύ των δυο αυτών «κατηγοριών» μαθητών/-τριών.

Τέλος, το πέμπτο ερευνητικό ερώτημα αφορούσε το πώς αξιολόγησαν οι μαθητές/-τριες τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Όπως προέκυψε από την ανάλυση στο τελικό φύλλο αξιολόγησης, καθώς και από το ημερολόγιο παρατήρησης, η πλειονότητα των μαθητών/-τριών αξιολόγησαν θετικά τη συμμετοχή τους σε αυτές τις δραστηριότητες, τονίζοντας ότι ανταποκρίθηκαν στις αρχικές προσδοκίες που είχαν θέσει, κυρίως όσον αφορά τη δημιουργικότητα, την εξάσκηση με την αγγλική γλώσσα και την ενασχόληση με το συγκεκριμένο μουσικό συγκρότημα. Επιπρόσθετα, οι περισσότεροι μαθητές/-τριες συμμετείχαν ενεργά και με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν από την εκπαιδευτικό, ενώ η πλέον προσφιλή δραστηριότητα ήταν εκείνη που συνδύασε τη Δημιουργική Γραφή με τις νέες τεχνολογίες, δηλαδή η δημιουργία του ψηφιακού κόμικς, στην οποία συμμετείχε το σύνολο των μαθητών με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και προσήλωση.

Συμπεράσματα

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας υπήρξε η εμπειρική διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο συνδέεται η μουσική με τη Δημιουργική Γραφή, στα πλαίσια της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Για το λόγο αυτό, πραγματοποιήθηκε εμπειρική- αναλυτική παιδαγωγική έρευνα και ειδικότερα διδακτική παρέμβαση σε μαθητές/-τριες Β' τάξης Επαγγελματικού Λυκείου. Ως αφορμή των διδακτικών παρεμβάσεων λειτούργησε ο δίσκος "The wall" του συγκροτήματος Pink Floyd. Ειδικότερα, σχεδιάστηκαν δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, ούτως ώστε μέσα από τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, οι μαθητές/-τριες αφενός να εκφραστούν ελεύθερα και να αναπτύξουν τη δημιουργική και κριτική τους ικανότητα και αφετέρου να αποκομίσουν γνωστικά και παιδαγωγικά οφέλη. Ορισμένες από τις δραστηριότητες υλοποιήθηκαν στην αγγλική γλώσσα και άλλες στην ελληνική, ενώ επίσης αξιοποιήθηκαν και οι νέες τεχνολογίες προς αυτή την κατεύθυνση.

Όσον αφορά την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διδακτικής παρέμβασης, έγινε με δυο τρόπους. Αφενός με την σύγκριση μεταξύ του αρχικού και του τελικού φύλλου αξιολόγησης που είχαν παρεμφερές περιεχόμενο και αφετέρου με την ανάλυση των καταγραφών στο ημερολόγιο παρατήρησης που τηρήθηκε από την ίδια αλλά και τη συνάδελφό της κατά τη διάρκεια της παρέμβασης.

Εφαρμόζοντας τις δυο παραπάνω τεχνικές, διαπιστώθηκε καταρχήν ότι η πλειονότητα των μαθητών/-τριών, είτε είχε ειδικές μαθησιακές δυσκολίες είτε όχι, αποκόμισε γνωστικά οφέλη που αφορούσαν κατά κύριο λόγο τη βελτίωση της ικανότητας παραγωγής γραπτού λόγου στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα. Επιπρόσθετα, οι περισσότεροι μαθητές/-τριες, ανεξάρτητα από τις μαθησιακές τους ικανότητες, αποκόμισαν παιδαγωγικά οφέλη μέσα από τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, αφ' ης στιγμής ανέπτυξαν αρνητική στάση απέναντι στον πόλεμο αλλά και στα απολυταρχικά/ δικτατορικά καθεστώτα, ενώ επίσης μπόρεσαν να εκφράσουν την άποψή τους για το σύγχρονο εκπαιδευτικό και το πώς επιθυμούν να είναι. Τέλος, διαπιστώθηκε ότι η πλειονότητα των μαθητών/-τριών συμμετείχε με ευχαρίστηση στην εκπαιδευτική διαδικασία και έκρινε θετικά το project που υλοποιήθηκε, τονίζοντας μάλιστα ότι εκπληρώθηκαν οι βασικές προσδοκίες που είχε από αυτό, δηλαδή η απόκτηση γνώσεων σχετικά με ένα προσφιλές ροκ συγκρότημα, η ενίσχυση της δημιουργικότητας και η εξάσκηση στην αγγλική γλώσσα.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, μπορούν να διατυπωθούν ορισμένες προτάσεις που αφορούν την βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται στους

εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων να σχεδιάζουν όπου είναι εφικτό δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, καθώς με αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι αποκομίζουν γνωστικά οφέλη όχι μόνο οι μαθητές/-τριες με τυπική ανάπτυξη αλλά και εκείνοι/-ες με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες που, κατά κανόνα, δυσκολεύονται στην παραγωγή γραπτού λόγου. Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί που σχεδιάζουν και υλοποιούν στην τάξη δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, είναι καλό να αξιοποιούν ταυτοχρόνως και τις νέες τεχνολογίες, καθώς με αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι μεγιστοποιείται το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών για συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία και συνεπώς μεγιστοποιούνται τα γνωστικά και παιδαγωγικά οφέλη που αποκομίζουν. Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην άποψη των μαθητών/-τριών για το ρόλο του σχολείου και του εκπαιδευτικού, όπως αυτή εκφράστηκε μέσα από τη σχετική δραστηριότητα. Ειδικότερα, προτείνεται στους αρμόδιους φορείς και στους συντάκτες των Αναλυτικών Προγραμμάτων να επιτρέπουν μεγαλύτερη ευελιξία στους εκπαιδευτικούς, ώστε εκείνοι να μπορούν να υλοποιούν εναλλακτικές δραστηριότητες που θα ενθαρρύνουν την μάθηση μέσω της ανακάλυψης. Συναφώς, προτείνεται στους εκπαιδευτικούς, ανεξαρτήτως βαθμίδας και ειδικότητας, να διατηρούν μια καλή σχέση με τους μαθητές/-τριές τους και να εστιάζουν περισσότερο στις ψυχοκοινωνικές παρά στις γνωστικές ανάγκες τους.

Όσον αφορά, τέλος, τις δυνατότητες περαιτέρω έρευνας που σηματοδοτεί η παρούσα μελέτη, θα ήταν χρήσιμο σε μεταγενέστερο χρόνο να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί μια έρευνα σχετικά με τις γνώσεις και τις στάσεις που διατηρούν οι εκπαιδευτικοί απέναντι στην προοπτική της σύνδεσης των δυο πεδίων, δηλαδή της Δημιουργικής γραφής και της μουσικής, στα πλαίσια της διδακτικής.

Βιβλιογραφία ²

- Adjepong, M. (2020). The value and importance of music to children growth development. *Journal of humanities and social science*, 25 (4), 1-9.
- Agawu, K. (2009). *Music as Discourse – Semiotic Adventures in Romantic Music*. Oxford: Oxford University Press.
- Αρτζανίδου, Ε. &Κουράκη, Χ. (2014). Φιλαναγνωσία και δημιουργική γραφή. Στο: Κωτόπουλος, Τ., Βακάλη, Α., Νάνου, Β. &Σουλιώτη, Δ. (2014). *Πρακτικά 1^{ου} διεθνούς συνεδρίου «δημιουργική γραφή», 4-6 Οκτωβρίου 2013* (σελ. 1-17). Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Βακάλη, Α. (2014). *Η παραγωγή γραπτού λόγου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση μετά το 1975. Από την έκθεση στη δημιουργική γραφή*. Διδακτορική διατριβή. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Βαλιάντη, Σ. & Νεοφύτου, Λ. (2017). *Διαφοροποιημένη διδασκαλία. Λειτουργική και αποτελεσματική εφαρμογή*. Αθήνα: Πεδίο.
- Βασιλάκη, Α.&Γιαννακουδάκης, Λ.(2009). *Η Δημιουργική Γραφή στο Δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: Κέδρος.
- Βασιλάκη, Α. & Α. Δαρδιώτη (2008). Συγγραφείς και ποιητές για λίγο. Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα το Δάσος. Στο: Συλλογικό (επιμ).*Δασικά οικοσυστήματα και περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Κρήτη: Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Νεάπολης Κρήτης.
- Βασιλάκη, Π. & Ηλιόπουλος Β. (1994). Τέχνη και Γνώση: Μια σχέση αμφίδρομη. Στο Η Τέχνη στην Εκπαίδευση: Διαπιστώσεις – Προτάσεις – Οράματα. Πρακτικά Τετράημερου Επιμορφωτικού Σεμιναρίου. Αθήνα: Πατάκης.
- Βραχνιά, Δ. Γ. (2015). *Μουσική και δημιουργική γραφή. Η έμπνευση και η εφαρμογή στο 10^ο μεικτό δημοτικό σχολείο Νέας Ιωνίας Βόλου, με Έλληνες και Ρομά μαθητές*. Διπλωματική εργασία. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Γούλης, Δ. &Γρόσδος, Σ. (2011). Φιλαναγνωσία: Ερωτήσεις και Απαντήσεις. Στο: Αρτζανίδου, Ε., Γούλης, Δ., Γρόσδος, Σ. &Καρακίτσιος Α. (επιμ). *Παιχνίδια Φιλαναγνωσίας και Αναγνωστικές Εμπυρώσεις* (σελ. 52- 72). Αθήνα: Gutenberg.

² Οι βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές πραγματοποιήθηκαν με το σύστημα πηγών και βιβλιογραφικών αναφορών σε μορφή APA

- Γρόσδος, Σ. (2013). *Λογοτεχνία, Εικόνα και Κινηματογράφος στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Η συμβολή τους στην ανάπτυξη του πολυτροπικού γραμματισμού*. Διδακτορική διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Γρόσδος, Σ. (2014). *Δημιουργικότητα & Δημιουργική Γραφή στην Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Dawson, P. (2007). The future of creative writing. In: Earnshaw, S. (eds). *The handbook of creative writing* (pp. 78-94). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Eagleton, T. (1996). *Literary theory: An introduction*. 2nd edition. Oxford: Blackwell publishing.
- English Oxford Dictionary (2021). Definition of music. Available at <https://www.lexico.com/definition/music>
- Ευαγγελοπούλου, Τ., Μαγάλιου, Μ. & Ψαλτοπούλου, Ντ. (2005). Μέθοδος Tomatis. Στο: Αργυρίου Μ., Διονυσίου Ζ. (επιμ). *Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου συνέδριου μουσικής αγωγής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μεθοδολογικές και βιωματικές προσεγγίσεις των τάξεων από την Α' ως και την ΣΤ' Δημοτικού* (σελ. 54-59). Αθήνα: Gutenberg.
- Gojmerac, I. (2018). Importance of music in education system. *Philosophy of music education review* ,4, 178-186.
- Harnum, J. (2001). *Basic music theory: how to read, write and understand written music*. UK: Sol- Ut Press.
- iep.edu.gr (2021). Αναλυτικά προγράμματα σπουδών μαθημάτων μουσικής παιδείας. Διαθέσιμο στο [ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ \(iep.edu.gr\)](http://www.iep.edu.gr)
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2021). *Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό*. Αθήνα: ΙΕΠ.
- Καλογήρου, Τ. (2001). Εικόνα– Μουσική-Κείμενο: η συνδυαστική χρήση τους στη διδασκαλία. Στο: Κατσίκη- Γκιβάλου, Α. (επιμ). *Λογοτεχνική Ανάγνωση και Διδακτικές Εφαρμογές* (σελ. 24- 36). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καραγιάννης, Σ. (2010). Η Δημιουργική Γραφή ως καινοτόμος δράση στο σχολείο: όψεις. Ημερίδα: «Καινοτομίες και κριτική σκέψη: αναζητώντας πρακτικές για τη σχολική τάξη», 27 Φεβρουαρίου 2010, ΥΠ.Δ.Β.Μ.Θ.- Ελληνοαμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κολλέγιο Αθηνών Κολλέγιο Ψυχικού.
- Καρακίτσιος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες.
- Καρακίτσιος, Α. (2013). *Διδασκαλία της λογοτεχνίας και δημιουργική γραφή*. Αθήνα: Ζυγός.

- Καράμπελα, Ρ. Α. (2013). Η μουσική και οι ήχοι της φύσης σε μια διαθεματική διδασκαλία με τεχνολογικά μέσα. Πρακτικά 7^{ου} Συνεδρίου για την ανοικτή και την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, 7, 117-124.
- Καρτασίδου, Λ. (2009). *Μουσική εκπαίδευση στην ειδική παιδαγωγική*. Αθήνα: Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδανός.
- Kiehn, M. T. (2003). Development of music creativity among elementary school students. *Journal of research in music education*, 51 (4), 278-288.
- Κολιάδη- Τηλιακού, Α. (2009). *Μουσική αυτοαντίληψη, αυτοεκτίμηση και κοινωνική συμπεριφορά παιδιών σχολικής ηλικίας*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα:Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Κουτσοπίδου, Θ. (2009). Μουσική Δημιουργικότητα και μάθηση. Στο: Παπαπαναγιώτου, Ξ. (επιμ.). *Ζητήματα μουσικής παιδαγωγικής* (σελ. 215- 225). Θεσσαλονίκη: Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση.
- Koutsouridou, T. &Hargreaves, D. J. (2009). An experimental study of the effects of improvisation on the development of children's creative thinking in music. *Psychology of music*, 37 (3), 251-278.
- Κωτόπουλος, Τ. (2012). Η «νομιμοποίηση» της δημιουργικής γραφής. Ηλεκτρονικό περιοδικό «κείμενα», 15. Διαθέσιμο στο [H «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής \(uth.gr\)](http://uth.gr)
- Κωτόπουλος, Τ. &Κουμασίδης, Ι. (2019). «Η δημιουργική γραφή στην ανοικτή και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα». Πρακτικά 10^{ΟΥ} διεθνούς συνεδρίου για την ανοικτή και την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, Αθήνα.
- Λιάργκοβας, Π., Δερμάτης, Ζ. & Κομνηνός, Δ. (2018). *Μεθοδολογία της έρευνας και συγγραφή επιστημονικών εργασιών*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλας.
- Μακράκη, Ν. (2018). *Μουσική και δημιουργική γραφή. Αξιοποιώντας τη μουσική στη διδασκαλία της δημιουργικής γραφής και την καλλιέργεια συγγραφικών δεξιοτήτων*. Διπλωματική εργασία. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Μακροπούλου, Ε.&Βαρελάς, Δ.(2005).Τραγουδώντας λέξεις. Από τη θεωρία στην ...τάξη. Αθήνα:Fagotto.
- Maley, A. (2012). Creative writing for Students and Teachers. *Humanising Language Teaching* , 14 (3), 2-8.
- Mayers, D. G. (2006). *The elephants teach: creative writing since 1880*. Chicago: University of Chicago Press.

- Montagu, J. (2017). How Music and Instruments Began: A Brief Overview of the Origin and Entire Development of Music, from Its Earliest Stages. *Frontiers in sociology*, 2 (8), 1-12.
- Μπρασέρ, Φ. (2005). *1001 δραστηριότητες για να αγαπήσω το βιβλίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- ΝικολαΐδουΣ. (2012). Δημιουργική Γραφή στο σχολείο. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου. Ηλεκτρονικό περιοδικό «κείμενα», 15. Διαθέσιμο στο [05-nikolaidou.pdf \(uth.gr\)](#) .
- North, A., Hargreaves, D. &Hargreaves, J. (2004). Uses of music in every day life. *Music Perception*, 22 (1), 41-77.
- Παλτόγλου, Σ., Αργυρίου, Μ. & Καμπύλης, Π. (2012) (επιμ). *Ευρωπαϊκός φάκελος μουσικής. Μια δημιουργική προσέγγιση της εκμάθησης των γλωσσών*. Ελληνική έκδοση. Αθήνα: Ένωση εκπαιδευτικών μουσικής αγωγής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Pink Floyd.com (n.d.). Pink Floyd biography. Available at [Pink Floyd | The Official Site](#)
- Παπαμαργαρίτη, Σ. (2015). Η δημιουργική γραφή στην εκπαίδευση. Υλικό σεμιναρίου «η διδασκαλία της λογοτεχνίας στη μέση εκπαίδευση». Διαθέσιμο στο [Δημιουργική Γραφή \(moec.gov.cy\)](#)
- Piro, J. & Ortiz, C. (2009). The effect of piano lessons on the vocabulary and verbal sequencing skills of primary grade students. *Psychology of music*, 37 (3), 325-347.
- Regelski, T. (2002). Musical values and the value of music education. *Philosophy of music education review*, 10 (1), 49-55.
- Ροντάρι, Τ. (2003). *Γραμματική της Φαντασίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ρωμανού, Α. (2003). Η αξία της μουσικής και η εξέλιξη της μουσικής ιστοριογραφίας. Στο: Πρίφτης, Ι. (επιμ). *Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Μουσικολογίας «Η αξία της μουσικής σήμερα. Η μουσική μεταξύ ουμανισμού και εμπορευματοποίησης* (σελ. 98-103). Αθήνα: Εκδόσεις Ορφέως.
- Σαμούρκας, Γ. (2016). Βάλαμε όλα τα άλμπουμ τον Pink Floyd σε σειρά. Διαθέσιμο στο [Βάλαμε όλα τα άλμπουμ των Pink Floyd στη σειρά \(oneman.gr\)](#)
- Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική γραφή. Οδηγίες πλεύσεως*. Κύπρος: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.
- Στεφανίδης, Γ., Θέμελη, Α., Καρπουζάκη, Ε. & Παπαευθυμίου, Δ. (2016). «Η δημιουργική γραφή με τη συμβολή των ΤΠΕ: μελέτη περίπτωσης στην Α' Δημοτικού».

Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «Προγράμματα Σπουδών- σχολικά εγχειρίδια: από το παρελθόν στο παρόν και στο μέλλον». Διαθέσιμο στο [\(PDF\) Η δημιουργική γραφή με τη συμβολή των ΤΠΕ: Μελέτη Περίπτωσης στην Α' Δημοτικού \(researchgate.net\)](#)

- Τριλιανός, Θ. (2012). *Μεθοδολογία της διδασκαλίας*. Αθήνα: Διάδραση.
- Τσαφταρίδης, Ν. (2008). Υλικό εκπαιδευτικού προγράμματος «τι ακούμε; τι βλέπουμε;» . Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Τσέτσος, Μ. (2006). Η μουσική ανάλυση και το αντικείμενό της. Θεωρητικές προσεγγίσεις. Στο: Συλλογικό (επιμ). *Πρακτικά β' συνεδρίου μουσικολογίας «μουσική ανάλυση και ερμηνεία», 4- 6 Νοεμβρίου 2003* (σελ. 93-104). Αθήνα: Οργανισμός Μεγάλου Μουσικής Αθηνών.
- Τσίλικη, Ζ. (2010). Πειραματισμοί στην Τάξη της Μουσικής. Ιστολόγιο για το μάθημα της Μουσικής στο Γυμνάσιο – Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Διαθέσιμο στο <https://peirpamakmusiclessons.wordpress.com>.
- Φραγκούλη, Α. (2012). *Η μουσική ως θεραπευτικό μέσο για παιδιά με ψυχικές διαταραχές στο ειδικό σχολείο*. Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Wright, D. (2009). *Mathematics and music*. E- Book. Available at <https://www.math.wustl.edu/~wright/Math109/00Book.pdf>
- Χαδέλλης, Λ. (2004). *Ήχος και μουσική*. Τόμος Α'. Αθήνα: Σύγχρονη Μουσική.

Νομοθεσία

- ΦΕΚ 5769/2021. Απόφαση υπ' αριθμ. 158779/Δ2 «Προγράμματα σπουδών του μαθήματος της Λογοτεχνίας των Α' Β' και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου.

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Αρχικό φύλλο αξιολόγησης

A μέρος:

Περιγράψτε – σε ένα πρόσωπο που εσείς θα επιλέξετε - την εμπειρία σας από τη μουσική συναυλία των Pink Floyd που είχατε παρακολουθήσει το προηγούμενο βράδυ.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

B' μέρος:

Suppose you are member of Pink Floyd. How can you present the music group?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Γ' μέρος:

A. Σου αρέσει ως ιδέα το συγκεκριμένο project και γιατί ;

.....
.....
.....
.....
.....

B. Τι προσδοκείς να μάθεις μέσα από τη συμμετοχή σου στο project;

.....
.....
.....
.....
.....

Γ. Ποια οφέλη θεωρείς ότι θα αποκομίσεις μέσα από τη συμμετοχή σου στο project;

.....
.....
.....
.....
.....

Δ. Θέλεις να συμμετέχεις ενεργά στις δραστηριότητες του project και γιατί;

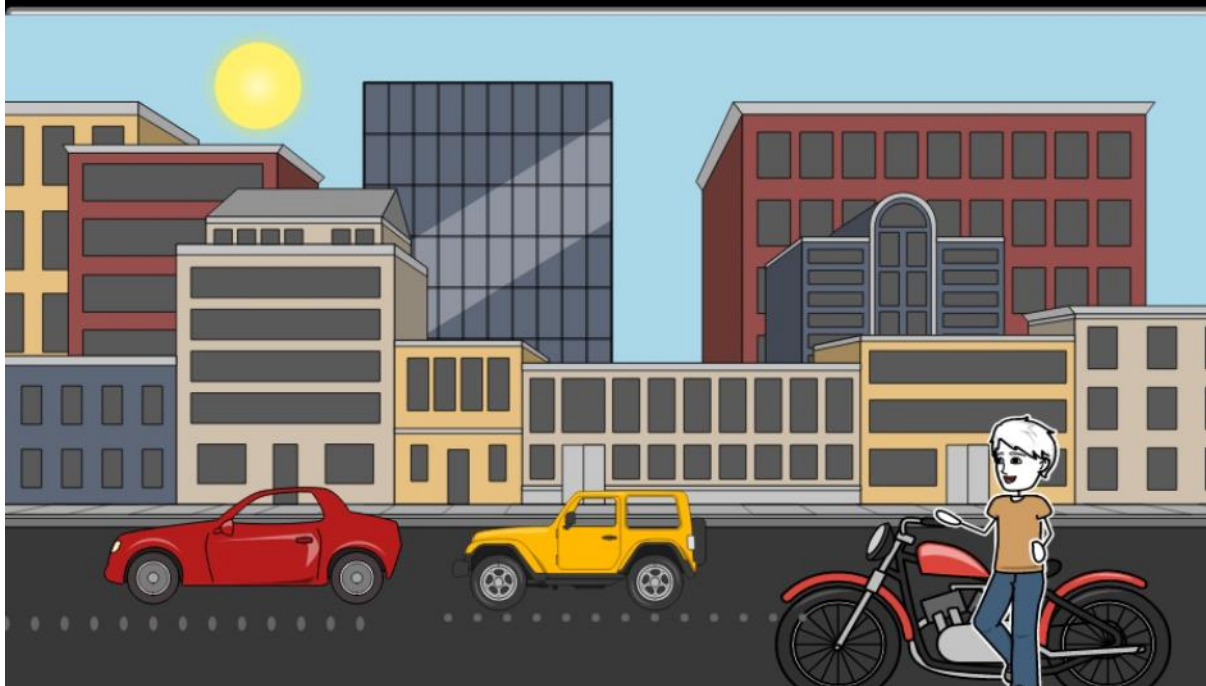
.....
.....
.....
.....
.....

Παράρτημα 2: Το κόμικς

<https://drive.google.com/file/d/1RR5bTfiyXoLQRid5dyHOHqcTMkn1axr/view?usp=sharing>

Η ζωή πριν...

Οι ρυθμοί της

Τα όνειρα των ανθρώπων

Οι όμορφες στιγμές

Η αθωότητα και ανεμελιά

Οι νέες προοπτικές

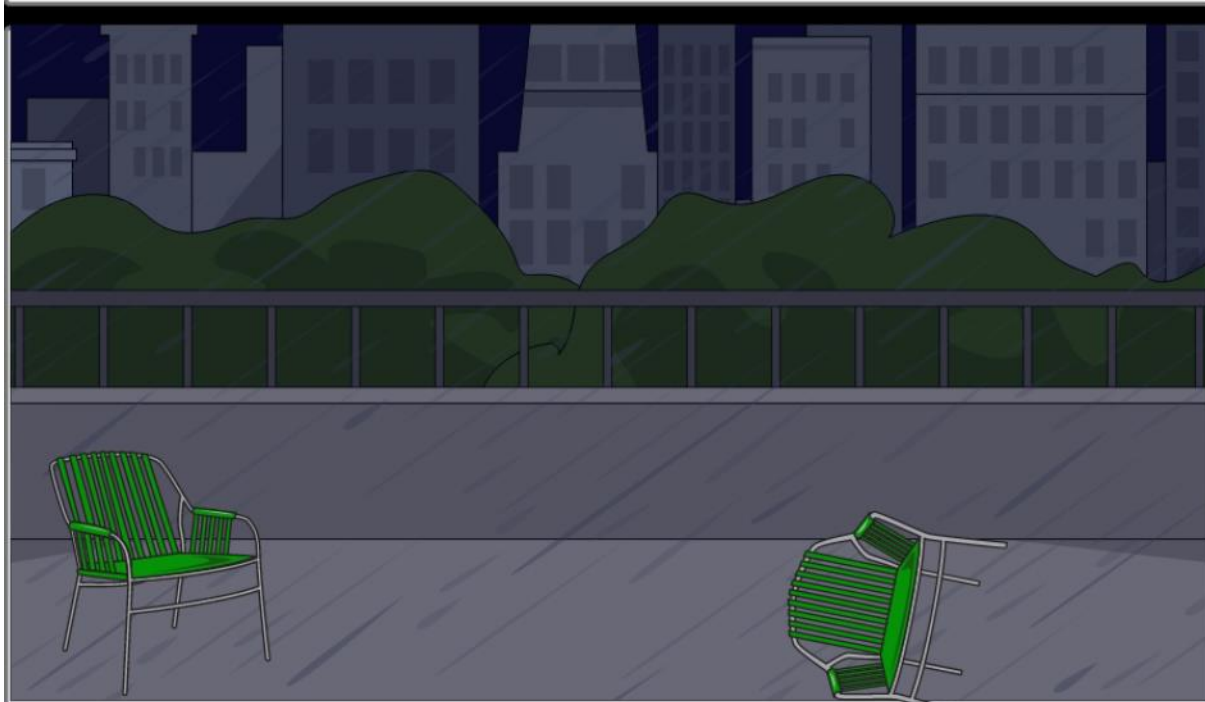
Και η ζωή μετά...

Με άλλους ρυθμούς

Με σκοτάδι παντού και άδεια σπίτια

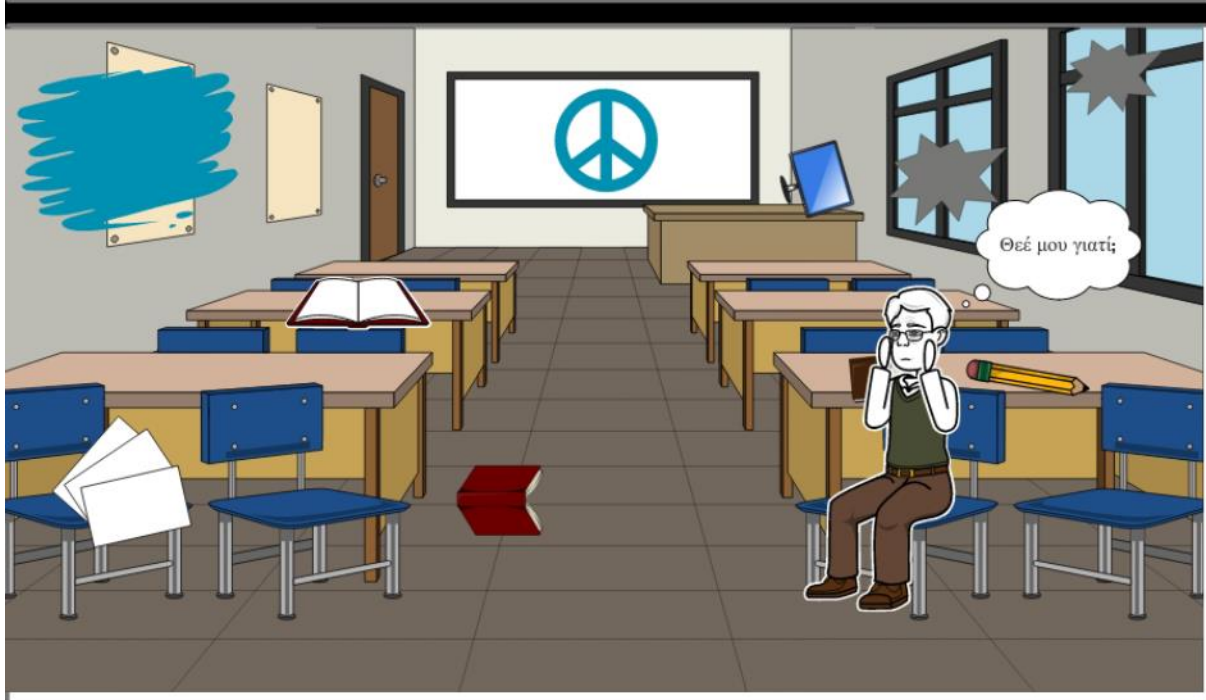
Με στενάχωρες εικόνες

Ψάχνοντας την αθωότητα

Την εσωτερική αναζήτηση

Με σκληρούς αγώνες

Με απομόνωση

Και ερήμωση

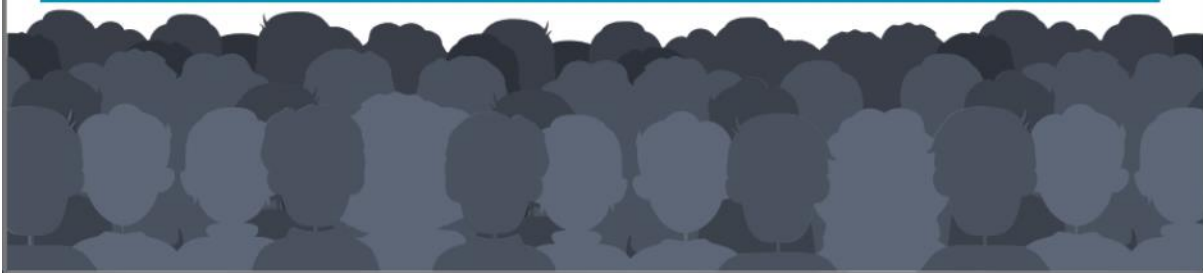
Μέσα από συντρίμια και βόμβες

Κοιτώντας όμως πάντα ψηλά!

Η υπόσχεση ενός γενναίου νέου κόσμου ξεδιπλώνεται
κάτω από ένα καθαρό μπλε ουρανό

Γ' μέρος:

A. Πώς θα έκρινες το συγκεκριμένο project;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

B. Καλύφθηκαν οι αρχικές προσδοκίες που είχες όσον αφορά στη συμμετοχή σου στο project;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Γ. Ποια οφέλη θεωρείς ότι αποκόμισες μέσα από τη συμμετοχή σου στο project;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Δ. Ποια σημεία του project θεωρείς ότι θα έπρεπε να βελτιωθούν;

.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....